వ్యాసం

◆ పాణి

బాలగోపాల్ జీవన సందేశం

బాలగోపాల్ అపురూపమైన మానవుడు.

ఆయన మరణానంతరం నివాళి వ్యాసాల్లో ఆయన్ను పరిపూర్ణ మానవుడిగా, అతీత మానవుడిగా, రుషితుల్యుడిగా, చివరి మనిషిగా రాశారు. మనిషి చేరుకోవలసిన గమ్యం గురించి చాలా తాత్వికంగా ఆలోచించిన బాలగోపాల్‌ను ఉద్దేసించి ఈ అవగాహన తగినదేనా? అని అనుమానం. జీవితంలో అర్థం కానిది ఎంతో కొంత ఉంటుందనీ, అసలు జీవితం అపరిపూర్ణమనీ భావించిన వ్యక్తి గురించి యిలా వ్యాఖ్యానించడంలో కొంచెం భావోద్వేగం పాలు కనిపిస్తుంది. జీవితం భావోద్వేగాల మయమే. పుట్టుక, పెరుగుదల, స్నేహాలు, సహజీవనాలు, ఉమ్మడి విశ్వాసాల వల్ల సాటి మనిషితో కలిగే బంధం భావోద్వేగ రూపంలో ఉనికిలో వుంటుంది. బంధమే అయినా, ఎడబాటయినా, అసలు మనిషి గురించిన ఏ తలపోతయినా భావోద్వేగాల రూపంలోనే ఉంటుంది.

అయితే జీవితాన్ని బాలగోపాల్ భావోద్వేగ రహితంగా చూసినట్టుంది. చైతన్యంతో, విలువలతో, విశ్వాసాలతో ఆయన జీవితం గురించి మాట్లాడ్డమే అందరూ ఎరిగి ఉంటారు. జీవితం గురించిన ఆయన ఆరాటమంతా అట్లాగే సాగిందని కూడా గమనించి ఉంటారు. ఉద్వేగంతో కూడిన జీవిత వ్యాఖ్యలు చాలా అరుదుగానే చేసి ఉంటాడు. వ్యవస్థల గురించి, వాటి పని తీరు గురించి, అది సృష్టించిన భావజాలాలతో మెలిగే మనుషుల వైఖరుల గురించి తీక్షణంగా, వ్యంగ్యంగా మాట్లాడి వుండవచ్చు. ఇలాంటి సందర్భాల్లో ఆయన సునిశిత మేథకు వ్యంగ్యం తోడుకావడం వల్ల ఆయన విశ్లేషణల్లో అపారమైన పదును కనిపించేది. అక్కడ కూడా భావోద్వేగ జనితమైన వ్యాఖ్యలు వినిపించేవాడు కాదు. మనిషి గురించి, మానవత గురించి తాదాత్మ్య స్థాయిలో ఆలోచించిన వ్యక్తికి యిది ఎలా సాధ్యం అయింది? అన్నదే ప్రశ్న. ఎందుకంటే మనుషుల కష్టసుఖాల గురించి పట్టింపు పెరిగే కొద్ది అది క్షణక్షణం భావోద్వేగాల్లోకి తర్జుమా అవుతుంటుంది. ఆయనలో ఈ ప్రక్రియను నిలువరించిన శక్తి ఏమిటి?

జీవితం గురించిన తాత్విక దృష్టి అని ఒక సమాధానం చెప్పుకోవచ్చు. ఈ మాట కొంచెం అమూర్తమైనది. దీన్నే సామాజిక అభివృద్ధి చరిత్ర గురించిన అవగాహన అని నిర్దిష్టంగా చెప్పుకోవచ్చు. మానవ జీవితాన్ని దాని సకల వైవిధ్యాల్లో, క్లిష్టతలతో అర్థం చేసుకోవడానికి ఇది దోహదపడింది. జీవిత అన్వేషణలో మార్క్సిస్టు తాత్విక దృక్పథం ఒక సామాజిక చారిత్రక సిద్ధాంతంగా ఆయనలో వ్యక్తమైన కాలం ఒకటి ఉన్నది. అయితే ఈ పద్ధతిలో ఆయనకు సంతృప్తి కలుగలేదు. కొత్త మార్గంలోకి ప్రయాణించాడు. అయితే అక్కడ కూడా జీవితాన్ని అంతే హేతు పద్ధతిలో అన్వేషించాడు. కాకపోతే పైన చెప్పిన చట్రంలో కాదు, ఆ తలం నుండి కాదు. ఇదొక పెద్ద షిఫ్ట్ . అయినా సరే ఆయన జీవితం గురించి తర్కబద్ధంగానే ఆలోచించాడు. జీవితంలో అర్థంకానిదీ, వివరించలేనిదీ ఎంతో కొంత ఉంటుందనే అభిప్రాయాన్ని కేవల భావనగా, అలంకారిక వ్యాఖ్యగా ఆయన చెప్పలేదు. దాన్ని అందరూ ఆమోదించడం కష్టమైనాసరే దాని గురించి ఆయన తర్కబద్ధంగానే ఆలోచించాడని అంగీకరించక తప్పదు. మార్క్సిస్టుగా ఉన్న రోజుల్లోనైనా ఆ తర్వాతయినా బాలగోపాల్ ఆలోచనల గుండెకాయ హేతు తర్కం. ఇలా ఆలోచించేవాళ్లు మార్క్సిజానికి సమీపంలోనే ఉండాలనే

రాయబడిందో వారి కోసం, నిస్సహాయ పౌరుల కోసం లేదా ఒక పేద సమూహం కోసం తను వాదిస్తున్నాడన్న విషయాన్ని న్యాయస్థానం గుర్తించేలా చేశాడు.

మా భిన్నాభిప్రాయాలు

రాజ్యాంగం పట్ల బాలగోపాల్‌ది రాడికల్ దక్పథం. కానీ సంస్థా గత నియమాలకు ఆయన బద్ధుడు. కోర్టుల దృష్టాంత పూర్వక న్యాయ సూత్రాలను ఆయన ఆమోదించాడు. కానీ ఆ సూత్రాల పరిధులను విస్తరించేందుకు ప్రయత్నించలేదు. పేదల న్యాయతత్వశాస్త్రాన్ని ముందుకు తీసుకుపోయే కొత్త సూత్రాలు కనుగొనే కొంగొత్త భూమికను సృష్టించేందుకు ఆయన పూనుకోలేదు. నా అభిప్రాయం అందుకు భిన్నం. పేదవాళ్ళ తరపున వాదించే, సామాజిక మార్పుకోసం ప్రయత్నించే న్యాయవాదులుగా కొత్త భూమికను సృష్టించేందుకు మనం ఎల్లప్పుడూ కృషి చేయాలంటాను. ఆ భూమికను కనుగొని దానిని ఆమోదింప జేసేందుకు మనం ప్రయత్నించాలి. మనం కనుగొన్న కొత్త న్యాయసూత్ర భావనలను న్యాయమూర్తులకు సుపరిచితం చేయాలి. అలా వారు వాటిని మెల్లగా ఆమోదించేలా పని చేయాలి. యథాతథ వాదానికి న్యాయస్థానాలు పట్టుగొమ్మలు. సామాజిక మార్పుకు వ్యతిరేకత వాటిలో బాగా పాతుకుపోయి ఉంటుంది. కాబట్టి పేద ప్రజల తరపున వాదించే న్యాయవాదులు సామాజిక మార్పు వ్యతిరేకులతో తలపడే సమర్థతను సాధించాలి. సంపన్నులు పెట్టుకొనే న్యాయవాదుల కంటే మరింత నిబద్ధులైన, సమర్థులైన న్యాయవాదులను పేద ప్రజలు పెట్టుకొనగలగడం ప్రధానం, బాలగోపాల్ విశ్వసనీయత న్యాయమూర్తుల గౌరవాన్ని పొందింది. సామాజిక స్పృహ ఉండి, దాన్ని చేతల్లో చూపేందుకు వెనుకాడే న్యాయమూర్తులను ఇబ్బందిపెట్టేలా ఆయన వాదించాడు. ఆయన గొప్ప భౌతిక, నైతిక ధీశాలి, నైతిక ఔన్నత్యం వల్ల, నిర్భీతి వల్ల మాత్రమే ఆయన బూటకపు ఎన్‌కౌంటర్లకు చలించలేదు. ఆయన హఠాన్మరణం ఈ సంప్రదాయానికి గొడ్డలిపెట్టు.

రాజ్యాంగాన్ని రాడికల్‌గా చూడడాన్ని మేం ప్రారంభించాం. బాలగోపాల్ దానిని ముందుకు తీసుకెళ్ళాడు. ఇన్‌సర్జెంట్ జ్యూరిస్ ప్రుడెన్స్‌గా అది సుపరిచితం. అలాంటి సంప్రదాయం పురోగమనానికి ఆయన అకాల మరణంతో విఘాతం కలిగింది. పియుడిఆర్ నేత సివి సుబ్బారావు జీవించి ఉన్న రోజుల్లో నాకు ఢిల్లీలో మైకేల్ టైగర్, మెడలీన్‌లెవీ విరచిత లా అండ్ ద రైజ్ ఆఫ్ కాపిటలిజం గ్రంథాన్నిచ్చాడు. ఇన్‌సర్జెంట్ జ్యూరిస్‌ప్రుడెన్స్ గురించి అందులో చదివాను. క్యూబాలో బటిస్టా సైనిక తిరుగుబాటును ముందే ఊహించిన ఫిడెల్‌కాస్ట్రో బటిస్టా అరెస్టుకోసం కోర్టులో పిటీషన్ దాఖలు చేశాడు. కానీ కోర్టు అంగీకరించలేదు. వారం తిరగ్గానే బటిస్టా తిరుగుబాటు చేసి అధికార పగ్గాలు చేపట్టి కాస్ట్రోను ఖైదు చేశాడు. కుట్ర కేసులో ముద్దాయిగా కోర్టు ముందుంచాడు. తనపై పలు హత్యా ప్రయత్నాలను తప్పించుకొని ప్రపంచంలోని ఏకైక సోషలిస్టు దేశానికి కాస్ట్రో నాయకుడిగా మనతో ఉన్నాడు.

చాలా కాలం క్రితం 1978-79లో వశిష్ట భార్గవ అధ్యక్షతన ఏర్పాటైన ఎంక్వైరీ కమీషన్ పనిలో నేను తీరుబాటు లేకుండా ఉన్నప్పుడు నా దగ్గరకు సుందరయ్య వచ్చేవాడు. కమ్యూనిస్టు ఉద్యమ రాజకీయాలు ఆయతో చర్చించేవాడిని. మీ జీవితం ముగింపుకొస్తోంది.

జీవితపు కూడికలు, తీసివేతల పట్టీ (బాలెన్స్, షీట్) తయారు చేస్తే ఏమని రాస్తారు. అని ఒక రోజు అడిగాను. ఉద్యమంలో చీలికవల్ల మావోయిస్టులైన చాలా మంది యువ మేధావులు కాల్చి చంపబడుతున్నారని ఆయన కన్నీళ్ళు పెట్టుకున్నారు. అలాంటి ఒక నేత తయారు కావాలంటే వందేళ్లు పడుతుంది అని గద్గద స్వరంతో చెప్పారు. అది ఉద్యమం ఎదుర్కొంటున్న ఒడిదుడుకు అని చెప్పారు. కామ్రేడ్ సుందరయ్య చెప్పించి నా మనోఫలకంలో మెలుగుతుంది. మరో బాలగోపాల్ రావాలంటే మరో వందేళ్ళు పట్టవచ్చు. ప్రకాశవంతమైన కొవ్వొత్తి తన కాలానికి ముందే ఆరిపోయింది. నేను బాలగోపాల్ కోసం విలపిస్తాను. అతను మరణించాడు.

(డిశంబర్ 2,3 2009 వార్త దినపత్రిక)

❖

నియమం ఏమీ లేదు. ఆయన హేతుబుద్ధి ఎంత తీక్షణమైనదంటే, తాను పరిశీలించే జీవితం భావోద్వేగాల పుట్ట అయినా సరే ఆయన వాటికి లొంగిపోలేదు. మార్క్సిస్టు - మార్క్సిస్టేతర సంప్రదాయాల్లో నుండి ఆయన హేతుబుద్ధిని దాని సహజ సిద్ధ స్వభావంతో సొంతం ఆకళింపు చేసుకున్నాడు.

ఈ సందర్భంలో దీని గురించి ఇంతగా మాట్లాడుకోగలిగే అవకాశం ఉన్నందు వల్లేకాదు...ఏ రకంగా చూచిసి ఇది చాలా ముఖ్యమైనది. ఎందువల్లంటే ...జీవితం భావోద్వేగాల మయమేగాని జీవితాన్ని అర్థం చేసుకోవడానికి భావోద్వేగాలు సరిపోవు. అదొక జీవిత వ్యక్తీకరణ మాత్రమే. ఈ ఎరుక లేకపోతే జీవిత సంబంధమైన వాటిని, వాటి చుట్టూ ఉండే చారిత్రక ప్రపంచ విషయాలను సైతం భావోద్వేగాలతో వెతుకుతూ ఉంటాం. ఇది ఎన్నటికీ ఆలంకారిక పరిధిని దాటి శాస్త్రస్థాయికి మనల్ని ఎదగనివ్వదు.

మనిషి అంటే ఏమిటి? మానవత అంటే ఏమిటి? చరిత్ర నిర్మాణంలో మనిషి పాత్ర ఏమిటి? అని బాలగోపాల్ మొట్టమొదట సందేహాలు బైట పెట్టుకున్నప్పుడు కూడా అందులో మనకు ఏమాత్రం భావోద్వేగ కంఠస్వరం వినిపించలేదు. ఆ ప్రశ్నల తార్కిక పర్యవసానంగా ఆయన ఎక్కడికి చేరుకున్నాడనేది పూర్తి సిద్ధాంత చర్చగాని.. ఆ సందర్భంలో కూడా హేతుబద్ధతను విడనాడలేదు. అంటే .. మనిషి చేరుకోవలసిన గమ్యం ఒకటి ఉన్నదని, చరిత్ర ప్రమేయం లేకుండా దాని గురించి తర్కించలేమని, చరిత్రతో మనిషికి ఉండే సంబంధం ఏమిటనే ప్రశ్నలు ఆయనలోని హేతుబుద్ధికి నిదర్శనం.

దీని కొనసాగింపుగా ఆయన మానవత అనేది వెల్లివిరియడం జీవితానికి చరిత్రకు సంబంధించిన తుదిమెట్టు అనే స్థూలమైన అభిప్రాయానికి వచ్చాడు. అక్కడే ఆయన మానవతావాద మార్క్సిజం అనీ, సాంస్కృతిక రాజకీయాలనీ చాలా నిర్ధారణలు చేశాడు. ఇప్పుడు అవి ప్రస్తుతం కాదుగాని మానవత గురించి, జీవితంలో అర్థం కాకుండా మిగిలిపోయే ఖాళీ గురించిన వ్యాఖ్యలు చరిత్రమయమైనవే...అంటే చరిత్రలో సాధ్యం కావలసినవే అనే అర్థంలో ఈ చర్చ అంతా చేశాడు. అదే చరిత్ర వల్ల ఇప్పుడు సాధ్యం కాలేదనే అంతరార్థం కూడా దానిలో ఉన్నది.ఈ చర్చాక్రమంలో ఆయనకు నూతన మానవుడు, పరిపూర్ణ మానవుడు అనే భావనల పట్ల నమ్మకం పోయింది. ఒకపక్క చరిత్ర ప్రమేయంగా మనిషి తుది మజిలీని అర్థం చేసుకోవాలనే వరకు సవ్యంగానే ఆలోచించినా ఆ తుది మజిలీ నూతన మానవుడు అనే విశ్వాసం నుండి, ఆశావాదం నుండి వైదొలిగాడు. దీనికోసమే మానవత ఎంత వెల్లివిరిసినా, జీవితంలో అర్థం కానిది కొంత ఉంటుందనే నిశ్చితాభిప్రాయానికి వచ్చాడు. పదేపదే జీవితంలోని ఖాళీల గురించి మాట్లాడేవాడు. దాని ఎట్లా భర్తీ చేస్తాం? ఎప్పటికైనా భర్తీ అవుతుందా? అనే ప్రశ్నలకంటే అసలు ఆ ఖాళీయే మానవ ఆచరణకు ప్రేరకం అని చెప్పి వదిలేశాడు. సాహిత్యం పాత్రను కూడా అక్కడే గుర్తించాడు.

మనిషి గురించి తనదైన తర్కబద్ధ అభిప్రాయాలున్న వ్యక్తిని పూర్ణ మానవుడనడం సరైందేనా? అయితే ఆయన చెప్పినట్లు జీవితంలోని ఖాళీయే మానవ ఆచరణకు ప్రేరణ అనే మాట బాలగోపాల్ ఆచరణకు, వ్యక్తిత్వానికి గొప్పగా అతుకుతుంది. ఆయన స్వచ్ఛందంగా ఎంచుకున్న ఆచరణ సమాజంలో, జీవితంలో ఉన్న ఖాళీల గురించి చాలా మందికి చైతన్యం కల్గించింది. ఈ స్పృహ ఆయనకు మార్క్సిజాన్ని వ్యతిరేకించే క్రమంలో కలిగిందని, దానికోసం ఇలాంటి ప్రతిపాదనలు చేశాడనే విమర్శ చేయవచ్చు. నిజానికి అంతకముందు కూడా ఆయనకు ఈ దృష్టి ఎంతో కొంత ఉన్నట్టుంది. బహుశా దాని వల్లనే ఆ కాలంలో నిర్మాణమవుతున్న చరిత్ర గురించి, ఉద్యమాల్లో కొత్త వ్యక్తిత్వాల వికాసం గురించి, వీటన్నింటినీ వివరించే సాహిత్య రూపాల గురించి ఆయన అప్పటికి మార్క్సిస్టు శిబిరంలోని ఆనవాయితీ కంటే కొంచెం భిన్నంగా ఆలోచించాడు.

జీవితంలో ఖాళీలు ఉంటాయనీ, జీవితం ఎన్నటికీ పరిపూర్ణం కాదనే ఆయన ప్రతిపాదనలు సాహిత్య, సిద్ధాంత రంగాల్లో ఎలాంటి పర్యవసానాలకు దారితీసినా జీవితం గురించి బాలగోపాల్ తుది నిర్ధారణలేవీ ప్రకటించకపోవడానికి అదే కారణం అయినట్టుంది. ఇంత వరకు మంచిదే. అయితే ఆయన ఇక్కడితో ఆగలేదు. నిజమైన చరిత్ర అంటే ఏమిటి? అది ఎందుకు నిజం అవుతుంది? అనే విషయాల్లో మార్క్సిస్టు మౌలిక సూత్రాలను శంకించాడు, తిరస్కరించాడు.

మార్క్సిజం(చారిత్రక భౌతికవాదం) చరిత్రను దాని దీర్ఘ కాలావధుల్లో వివరిస్తుంది. ఆ విషయంలో అది తిరుగులేని సామాజిక సిద్ధాంతం. అయితే జీవితాన్ని అట్లా స్థూల దృష్టితో వివరించి సరిపెట్టుకోలేం. చారిత్రక దశ జీవితాన్ని నిర్దేశించే మాట నిజమే అయినా ఆ దశ గురించి చెప్పినంత వివరంగా జీవితం గురించి చెప్పి ఒప్పించడం కష్టమే. బాలగోపాల్‌కు ఈ అప్రమత్తత ఉన్నది. దీనివల్ల కలిగిన మేలు ఏమంటే... జీవితాన్ని యింకా యింకా అర్థం చేసుకోవాలనే స్పృహ చివరిదాకా ఉండటం. జీవితం సొంతం అర్థమైపోయిందని ఎవరూ అనబోరుగాని 'అర్థం చేసుకోవలసి ఉన్నది' అనుకోవడానికి ఏదో ఒక తాత్విక భావన నిరంతరం ప్రేరేపిస్తుండాలి. ఉద్యమాలన్నిటిలో యిదొక సాధారణాంశంగా ఉండేదే. కానీ అది జీవిత పరిశీలనకు, మన అనుభవాల విశ్లేషణకు దారి చూపేదిగానే మిగిలిపోకుండా వాటి వెనుక ఏమున్నది? అనే తర్కబద్ధ అన్వేషణగా మారాలి.

అట్లా మారకపోతే వచ్చే అతిపెద్ద చిక్కు ఏమంటే.. చిన్న అనుభవాల నుండి నిర్ధారణలు పుట్టుకొస్తుంటాయి. ఒకానొక వ్యక్తి అనుభవం ఆధారంగా పెద్ద సూత్రీకరణ చేయడానికి సంకోచం లేకుండా సాహసిస్తారు. 'నేను' కేంద్రంగా అపారమైన సామాజిక చర్చ నడుస్తుంది. సందర్భశుద్ధిలేని అలంకారిక వ్యాఖ్యలు, భావోద్వేగ ప్రకటనలు హేతుచింతనను నిత్యం బలితీసుకుంటుంటాయి.

ఆలోచించ వలసిన చోట, ఉమ్మడి అన్వేషణ సాగవలసిన చోట ఒక్క భావోద్వేగ ప్రకటన అన్నిటినీ తుత్తునియలు చేస్తుంది. సంవాదాల్లో భావోద్వేగాలు అవతలి పక్షాన్ని నిరాయుధులను చేయడానికి... కొండొకచో బ్లాక్‌మెయిల్ చేయడానికి ఎలా కారణమయ్యేదీ ప్రగతిశీల శిబిరంలో ఉన్నంతగా పామర జీవితంలో కూడా చూడలేం.

బాలగోపాల్ మార్క్సిజం పట్ల, విప్లవోద్యమాలపట్ల అపనమ్మకాన్ని , వ్యతిరేకతను బైటపెట్టుకున్న కాలానికి విప్లవ శిబిరంలో పైన చెప్పిన ధోరణి బాగానే విస్తరించింది. దీని ప్రతిక్రియగా ఆయన ఇట్లాంటి ఆలోచనలు చేపట్టాడనడం ఆయనకూ గౌరవం కాదు, విప్లవ శిబిరానికీ గౌరవం కాదు. ఆ సమస్య ఉన్నదంటే ఇంకే ఆలోచనాత్మక ధోరణీ లేదని నిర్ధారించడం పూర్తి అన్యాయమవుతుంది. ఎందుకంటే బాలగోపాల్ మనిషి, చరిత్ర, మార్క్సిజం అనే వ్యాసం నాటికే తెలుగు మేథోరంగంలో వినికిడి మేధావులున్నారనే దుబారా వ్యాఖ్య కూడా చేసేశాడు.

అయినా సరే బాలగోపాల్ తెలుగు సమాజంలో కొత్త ఆలోచనలను ప్రవేశపెట్టిన వారిలో ముఖ్యుడు. హృదయంపాలు కన్నా మేథ, వ్యక్తిత్వం ఆలోచనా రంగంలో ప్రధానంగా ఉండాలనుకున్న వ్యక్తి. ఆయన దేన్నయినా యింత హేతుబద్ధంగా ఆలోచిస్తాడు కాబట్టే హృదయలౌల్యం ఆయన మాటల్లో, రాతల్లో ఎక్కడా కనిపించదు. ఏ కారణం వల్లనో ఒక వ్యక్తి నచ్చకపోతే యిక అతనితో మాట్లాడేవాడు కాదని సన్నిహితులు చెప్తున్నారు. యిలాంటివి ఉంటే ఉండవచ్చుగాని.... అదీ హృదయ వ్యాపారంగా ఉంటుందా? అనుమానమే. ఆయన ప్రసంగాల్లో వ్యక్తవ్యాంశానికే పరిమితం కావడం ,రాతలో క్లుప్తత, నిరలంకారమైన సరళత (అప్పుడప్పుడు కొన్ని మినహాయింపులు ఉండొచ్చు, వ్యంగ్యం సరేసరి....) మొదలైన సుగుణాలకు హృదయాంశ

ఉండకపోవడమే కారణం. దీనివల్ల మామూలుగా ప్రగతిశీల శిబిరంలోలాగా బాలగోపాల్ ప్రసంగాలు అంత మధురంగా ఉండేవి కాదు.ఆలోచనాత్మకంగా ఉండేవి.

2

బాలగోపాల్‌లో హక్కుల ఉద్యమం - మార్క్సిస్టు చింతన అనే రెండు ముఖ్యమైన పార్శ్వాలు ఉన్నాయని, ఈ రెంటికీ రెండు దశలున్నాయనీ అందరికీ తెలిసిందే. హక్కుల ఉద్యమానికి సొంత నుడికారం, తనదైన కార్యరంగం ఉండాలని తొలినాళ్ల నుండి ఆయన అభిప్రాయం. అయినా సహజంగానే హక్కుల దృక్పథం, మార్క్సిజం అనేవి వేరు చేయలేని అంశాలుగా ఆయనలో కలగలసిపోయాయి. ఇది కేవలం పౌరహక్కుల ఉద్యమానికి వర్గపోరాట నేపథ్యం ఉన్నందు వల్లే కాదు. తొలి రోజుల్లో ఈ పని ఆయన మార్క్సిస్టుగానే చేశాడు. మార్క్సిజం పట్ల అసమ్మతి మొదలయ్యాక కూడా స్పష్టమైన ఉద్దేశ్యంతోనే మానవ హక్కుల పరిధిని, పనిపద్ధతిని, పరిభాషను తీర్చిదిద్దే పని చేశాడు. ఈ మొత్తం క్రమంలో ఆయన వల్లనే సాధ్యమయిన ఒకటి రెండు మంచి సంప్రదాయాల గురించి చెప్పుకోవాలి.

బహుశా నలభై ఏళ్ళ పైబడిన విప్లవోద్యమ చరిత్రలో.... ఉద్యమ ప్రభావంలో ఏర్పడిన ప్రజాసంఘాల్లో ఫలానా సంఘం సమాజంలో నిర్వర్తించవలసిన పాత్ర ఏమిటి? ఆ పని చేయడానికి ఆ సంఘం కంఠస్వరం ఎలా ఉండాలి? ఏఏ పనులు ఏ రూపంలో చేయాలి? అనే కీలకమైన చర్చకు ఆయనే ఆద్యుడు. అలాంటి ఆలోచనలు యింకొందరికీ ఉండొచ్చు. కానీ బాలగోపాల్ పౌరహక్కుల ఉద్యమ దృక్పథానికి - పనితీరుకు సొంత వ్యక్తిత్వాన్ని సంతరించి పెట్టాడు.

మార్క్సిజంతో పేచీ రావడంతో అప్పటిదాకా తను అభివృద్ధి చేసిన హక్కుల దృక్పథంతో కూడా ఆయనకు ఘర్షణ మొదలైంది. మార్క్సిస్టు చైతన్యంతో ఈ అవగాహన రూపొందిందనీ, అది సంతృప్తికరమైంది కాదనే ఆలోచనకు వచ్చాడు.

అయితే ఈ మొత్తం ప్రయాణంలో బాలగోపాల్ నిర్మాణం, ఆచరణ అనేవాటికి అత్యంత కీలకమైన స్థానం యిచ్చాడు. మార్క్సిస్టు నిర్మాణం - ఆచరణ పట్ల ఉన్నవీ లేనిదీ చాలా రాసేసినా, సాధారణంగా మానవ సమాజ వికాసంలో, వ్యక్తిత్వ వికాసంలో అంతర్నిహితంగా ఉండే ఆచరణ గురించి; అది నిర్మాణాత్మకమై ఉండాలనే మార్క్సిస్టు సూత్రం గురించి మార్క్సిజాన్ని కాదనుకున్న తర్వాత కూడా ఆయనకు అచంచలమైన నమ్మకం ఉన్నట్టు తెలుస్తుంది. అందుకే ఆయన మార్క్సిజంపట్ల అసంతృప్తి బైటపెట్టుకుంటూనే - పౌరహక్కుల ఉద్యమంలో ఆలోచన - ఆచరణ - నిర్మాణం అనేవాటికి దృఢంగా కట్టుబడి ఉన్నాడు.

మామూలుగా మన విప్లవ సంప్రదాయం ప్రకారం అభిప్రాయ బేధాలు వచ్చాక తట్టాబుట్టా సర్దుకోవడం అలవాటు. తమ అభిప్రాయాలు స్వీకరించకపోయినా, తాము ఎత్తిచూపే లోపాలు అవతలివాళ్లు గ్రహించి సరిదిద్దుకోకపోయినా యిట్లాంటి ముగింపు మన వొరవడిలోనే వున్నదే. అసలు అభిప్రాయ బేధాలు నిజమైన అభిప్రాయ బేధాలు కావడమే చాలా అరుదు. అసంతృప్తులు, కోపతాపాలు, వ్యక్తుల మీద అయిష్టాలు, వ్యక్తుల లోపాలు, అవతలి వాళ్ల లోపాల గురించి స్వయం పరిశుద్ధాత్ముల తుది తీర్పులు, తమ అభిప్రాయమే, తామెరిగిందే, వ్యక్తుల గురించైనా ..వ్యవస్థ గురించైనా స్వీయానుభవమే పరమ సత్యమనే ధోరణి ప్రగతిశీల శిబిరంలో ఉన్నంత మరెక్కడా ఉండవు. విప్లవ శిబిరం నుండి బైటికి వెళ్లిన వాళ్లలో ఈ ధోరణి వేలంవెర్రిగా, అదే ఒక అస్థిత్వ సిద్ధాంతంగా చెలామణి కావడానికి విప్లవ శిబిరంలోని శిక్షణ పాత్ర తక్కువేమీ కాదు.విప్లవ శిబిరంలో ఈ తరహా సమస్యలు విలువల స్థాయికి చేరేవి. అటునుండి రాజకీయ సిద్ధాంత చర్చలుగా మారి విభేదాలుగా ప్రచారంలోకి వచ్చేవి. వాటి ఆధారంగా తెల్లారేసరికి వ్యక్తులు వెళ్లిపోవడం, లేదా వుండలేని స్థితి ఏర్పడ్డం, పంపించెయ్యడం, కొన్ని సందర్భాల్లో చీలిపోవడం... యిదీ ఆనవాయితీ. వీటన్నిటి మధ్య కొంచెం రాజకీయ చర్చ కూడా ఉంటుంది. అన్నింటినీ రాజకీయ చర్చగా మలచడం కూడా రాజకీయ సంస్కృతిలో భాగమే. ఉద్యమాలకు అది చాలా చాలా అవసరమైంది. దాని ప్రయోజనాలు గురించి ప్రత్యేకంగా చెప్పనవసరం లేదు. యిక్కడ చెప్పున్నది - రాజకీయ చర్చ ఒక పలుచని పొరగానే మిగిలి ఉంటుందని. అందువల్లే 'అభిప్రాయ బేధాలు' అనే పేరుతో సంస్థల్లో చర్చించేవన్నీ చర్చించి, లేదా భిన్నాభిప్రాయాలను సైతం మనసులో దాచుకొని.. మాట్లాడే అవకాశమే లేదని, మొత్తం మీద తామనుకున్నట్టు సంస్థలు లేవని, తమ అభిప్రాయాలకు చోటు లేదని తీవ్ర అభినివేశంతో వెళ్లిపోయినవాళ్లు లేదా పంపించబడిన వాళ్లు తమ ఆలోచనలకు అనుగుణంగా నిర్మాణాలు చేసి పని చేయడం చాలా అరుదు. అసలు పబ్లిక్‌లైఫ్ అనే పార్శ్వమే గల్లంతయిపోయినవాళ్లూ ఉన్నారు.కొందరప్పుడప్పుడూ తన స్వజీవితమనే బొరియ నుంచి బైటికి తల నిక్కించి లోకమ్మీద, విప్లవాల మీద పలు విలువైన వ్యాఖ్యలు చేసిలోపలికి జారుకొంటుంటారు. ఉద్యమాల్లో అభిప్రాయ బేధాలు ఏకంగా నిర్మాణాల్లో చీలికకు దారి తీసినప్పుడు వేరే నిర్మాణాలుగా కొనసాగడం సరే. మళ్లీ చెప్తే అతిగా ఉంటుంది గాని - వీటన్నింటిని నడిపించిన శక్తి ఏమిటి? మనిషిలోని శాస్త్రీయ దృక్పథమూ, హేతు చింతనా? లేక వ్యక్తులనూ, చారిత్రక అభివృద్ధి క్రమాన్ని సైతం చూసే భావోద్వేగాల, భావజాల ప్రాబల్యమా?

ఈ చర్చ ఇప్పుడెందుకంటే.. బాలగోపాల్ వీటి కంటే కొంచెం మెరుగైన పద్ధతులను పాటించాడు. మొట్టమొదట చెప్పుకోవలసింది ఆయన తన మార్క్సిస్టేతర, వ్యతిరేక ఆలోచనలు పంచుకొనే క్రమంలో అనివార్యంగా పౌరహక్కుల ఉద్యమానికి, సాహిత్యోద్యమానికి సంబంధించిన తీవ్రమైన చర్చ లేవదీశాడు. ఆయన లేపిన తీరు ఎలా వున్నది? అనే వాటి గురించి యిప్పటికే చాలా చర్చ జరిగింది. మళ్లీ అక్కర్లేదు .

అయితే విప్లవ పార్టీల మధ్య విభేదాలు - చీలికలతో సహా తెలుగు ఉద్యమ ప్రపంచంలో ఎన్నడూ జరగనంత లోతయిన చర్చకు ఆయన ఆద్యుడయ్యాడు. దాని పర్యవసానంగా జరిగిన నష్టాల గురించి తర్వాత చెప్పుకుందాం. కానీ ఒక రకంగా 1990లలో ప్రగతిశీల శిబిరంలో సిద్ధాంత తీక్షణత పెరగడానికి పరోక్షంగా దోహదపడిందది. ఈ చర్చ పౌరహక్కుల నిర్మాణంలో సుదీర్ఘంగా సాగడం చాలా అపురూపమైన సంగతి. మార్క్సిజం గురించిన చర్చలో ఆయన ఏక పక్షంగా రాస్తూ పోయాడు కానీ పౌరహక్కుల గురించి అయితే ఆయన నిర్మాణంలో తన అభిప్రాయాలను ఏడేళ్లపాటు చర్చించాడు. నిర్మాణంలోని ఫంక్షనల్ ఏరియాలో ఈ చర్చల పర్యవసానాల మీద ఆయన వ్యవహారం ఏమిటో మనకు తెలియదుగాని, తన అభిప్రాయాలు మైనారిటీ అని తెలిశాక కూడా అంత కాలం మాట్లాడుతూ కొనసాగడం అరుదైన విషయం.

ఆ కాలంలో ఆయన రాసినవి ఇప్పుడు చదివితే అంత వొత్తిడి మధ్య కూడా ఏ కొంచెం భావోద్వేగాలతో రాయలేదుగదా? అనిపిస్తుంది. వ్యక్తుల గురించి , వ్యక్తుల్లో తనకు నచ్చని ధోరణుల గురించి ఎక్కడా ప్రస్తావించలేదు. తమ విభేదించే ధోరణులు హక్కుల ఉద్యమ అవగాహనకు సంబంధించినవి కాబట్టి ఆయన వాటిని అవగాహన స్థాయిలోనే చర్చించాడు. మామూలుగా అయితే అవీ ఇవీ కలిపి మాట్లాడ్డం, డాక్యుమెంట్లలో రాసెయ్యడం అలవాటు. హక్కుల ఉద్యమంలో, దాని నిర్మాణంలో చర్చించే విషయాలు సమాజ ప్రజాస్వామికీకరణకు సంబంధించినవి, మొత్తంగా చరిత్ర గమనానికి సంబంధించినవి అనే స్పృహ ఉన్నందు వల్ల తన అభిప్రాయాలను చెప్పడంలో , యితరుల అభిప్రాయాలను ఖండించడంలో హేతుతర్కం తప్ప మరేదీ చొరబడలేదు.

అందువల్ల ఆయన తన అభిప్రాయాల కోసం నిర్మాణంలో చీలికకు పాల్పడలేదు. ఇది చాలా చైతన్యవంతమైన వైఖరి. తన అభిప్రాయాలు మైనారిటీ అయినా కలసి ఉండొచ్చుగాని ఎందుకో నిశ్చయించాడు. అయితే తన అభిప్రాయాల పట్ల ఆయనకు ఎంత నమ్మకమంటే అవి సమాజంలో ఆచరణకు నోచుకోవాలి, దానికి ఒక నిర్మాణం కావాలి అనే స్పృహ ఉన్నందువల్లనే మానవ హక్కుల ఉద్యమాన్ని నిర్మించాడు.ఈ క్రమంలో ఆయన అభిప్రాయాలు మరికొందరి అభిప్రాయాలుగా మారడం వల్లే ఇది సాధ్యమైంది.

ఇట్లా యింకెవరైనా వ్యవహరించి ఉండొచ్చుగాని బాలగోపాల్ ప్రభావశీలంగా ఆ పని చేశాడు. అది కేవలం ప్రతిభకు సంబంధించిన విషయం కాదు. తనకున్న గుర్తింపు వల్ల తాను చేయాలనుకున్నవన్నీ విడిగా చేసుకుంటూ పోవచ్చు. విప్లవం వల్ల లోపలి నుండి, బైటి నుండి అట్లాంటి వాళ్లు అనేకమంది తయారయ్యారు. వారి కృషి గౌరవనీయమే. అయితే మాట్లాడే నైపుణ్యం పట్టుబడుతుంది కాబట్టి వారు...'నిర్మాణాల్లో ఉంటేనే ఉద్యమాల్లో ఉన్నట్లా ?' అని ఎదురు ప్రశ్న వేయవచ్చు. కానీ నిర్మాణం వల్లనే ఏ విజయమైనా సాధ్యం అనే స్ఫూర్తి బాలగోపాల్‌ను నడిపించింది. నిర్మాణాల్లో అభిప్రాయాల మీద పట్టుబట్టి చర్చించి ఆ తర్వాత మౌనంగా ఉండిపోయే వాళ్లకు బహుశా నిర్మాణంలో ఉన్నప్పుడు కూడా దాని మీద అంత గురి లేనట్టే. లేదా ఇప్పుడిక నిర్మాణం అక్కర్లేకుండా వ్యక్తిగా కూడా కార్యకలాపాలు చేసుకొనగలిగే జ్ఞానం, సొంత ఆవరణ ఉండటం కారణం కావచ్చు. నిర్మాణాల నుండి జ్ఞానం, గుర్తింపు, మాటకారితనం పొందడం తప్ప (చాలానే పని ఉంటారు) నిర్మాణ ఆవశ్యకతను తొలి నుంచీ గుర్తించకపోవడం అన్నిటికన్నా ముఖ్యమైన కారణం కావచ్చు.

బాలగోపాల్ నిర్మాణాన్ని, ఆచరణను చాలా విశాలమైన దృష్టితో ఆలోచించాడు. కార్మిక వర్గం యొక్క పాత్రను తిరస్కరించినా, ఆ అర్థంలో చరిత్రలో మానవ కర్తృత్వాన్ని సందేహించినా ఆయనకు మనిషిపట్ల అచంచలమైన నమ్మకం. మనుషులు ఆలోచిస్తే, ఆచరణలోకి వస్తే.... యిదంతా సమిష్టిగా నిర్మాణయుతంగా సాగితే తప్పక ఫలితం ఉంటుందని దృఢంగా నమ్మాడు. ఇలాంటి పనులవల్ల విప్లవాన్నే సాధించవచ్చని మార్క్సిస్టులు అంటే.... విప్లవమా? అది అయ్యే పని కాదుగాని ఈ పనుల వల్ల ఈ దుర్మార్గమైన సమాజంలో కొంత మార్పు తేవచ్చు. దీన్ని ప్రజాస్వామికరించవచ్చు అంటాడు. దీన్ని ఆయన అవగాహనలోని వైవిధ్యమా? వైరుధ్యమా?

నిర్మాణంలో పేచి వచ్చినప్పుడు ఎలా వ్యవహరించాలి? అనే దానికి ఎన్ని గీటురాళ్లయినా చెప్పుకోవచ్చుగాని దృఢంగా నిలబడి సమస్య గురించిన లోతయిన సిద్ధాంత చర్చను ప్రేరేపించడం అన్నిటికన్నా గొప్ప గీటురాయి. బాలగోపాల్ ఈ పని చాలా శక్తివంతంగా చేశాడు. అదే సమయంలో మార్క్సిజం గురించి చర్చలో మాత్రం ఆయన ఏకపక్షవైఖరే పాటించి తన చర్చా పద్ధతి పట్ల కొన్ని చెడు సంకేతాలు వెళ్లడానికి తానే కారణం అయ్యాడు.

ఈ క్రమంలో బాలగోపాల్ వాదనలతో ఏకీభవించినవారు, మార్క్సిస్టేతర ఆలోచనల వైపు మొగ్గినవారు పెరిగిపోయారు. అయితే ఆ మొత్తం వివాదాన్ని కేవలం రాజకీయంగా ఫలానా పార్టీకి వ్యతిరేకమని భావించిన వాళ్లూ వున్నారు. ఒక వేళ ప్రారంభంలో అలా అనిపించినా, తర్వాత్తర్వాత యిది లోతయిన సిద్ధాంత సమస్య అనే గ్రహింపుపొందినవాళ్లు బాలగోపాల్ వాదనలు తిరస్కరిస్తూనే ఆయన రచనలను పట్టించుకున్నారు. వాళ్ల మెదడు కొంచెం ఎదిగింది.

1993 తర్వాత బాలగోపాల్ రాసిన వ్యాసాల్లో 'చీకటి కోణాలు' తప్ప మిగిలావన్నీ సిద్ధాంత స్థాయి ఉన్న రచనలే.ఆ తర్వాత అప్పుడప్పుడు పత్రికల్లో, కాలమ్స్‌లో సందర్భం ఉన్నా లేకున్నా విప్లవ రాజకీయాల మీద విసుర్లు విసిరేవాడుగాని సిద్ధాంత విమర్శలు మాత్రం కనిపించేవి కాదు. మారిన తన సిద్ధాంత అభిప్రాయాలు చెప్పడానికి వెనుకాడకపోవడమేగాక, చాలా వరకు అలాంటి వాటికి తగిన మంచి పద్ధతులు పాటించడం ఆయన సీరియస్‌నెస్‌ను తెలియజేస్తుంది. ఇరవై ఏళ్లు ముప్పై ఏళ్లు సంస్థల్లో ,పార్టీల్లో పని చేసి బైటికి వచ్చిన వాళ్లలో కొందరైనా పత్రికల ముందు గబగబ లోపలిదంతా కక్కేయడం చూస్తున్నాం. కొంత కాలం పాటు అదే పనిలో ముమ్మరమై పోతారు. పత్రికలు మూగేంత 'ఆకర్షణ' లేనివాళ్లు ఊరక గుసగుసలు పోతుంటారు. తమ అభిప్రాయాల పట్ల విశ్వాసం లేకపోవడమో, లేక కొత్త ఆలోచనలేమిటో... పాత ఆలోచనలేమిటో తేడా తెలియకపోవడమో ఈ గుసగుసలకు కారణం కావచ్చు. 1980ల నుండి అస్తిత్వఉద్యమాలకు సమర్థనగా చర్చలు చేసినవారిలో కొందరైనా తమ వాదాల పట్ల లోతయిన అభినివేశం ఉన్నవాళ్లు కాదు. మౌలికంగా సిద్ధాంతస్థాయి ఉన్నవాళ్లు కాదు. ఈ మాట ఆరోపణ కాదు, తక్కువ చేయడం కాదు. ఇవాళ తిరిగి చూస్తే ఎంత చిలువలు పలువలుగా మాట్లాడిందీ తెలుస్తుంది. భావోద్వేగాల రూపంలో తీవ్రవ్యాఖ్యలు చేయడంలో యిటీవలి కాలంలోఅస్తిత్వ ఉద్యమ సమర్థకులను మించిన వారు లేరు.

బాలగోపాల్ కూడా కొన్నిసార్లు ఆధారాలు సవివరంగా ఎత్తి చూపకుండా తాననుకున్న వాటిని మార్క్సిజానికి ఆపాదించిన సందర్భాలు ఉన్నాయి. మార్క్సిజంలో ఉన్నవాటిని లేవనడం, తాను చెప్తున్నది మార్క్సిజానికి అనుకూలమైనవే అయినా కొత్తగా చెప్తున్నట్టు ప్రకటించడం, అవి సంప్రదాయ మార్క్సిజంలో భాగం కాజాలవనడం... లాంటి కొన్ని వ్యవహారాలు చేశాడు.

మార్క్సిజాన్ని తిరస్కరించాక బాలగోపాల్ ఏమవుతాడు? అనే సందేహానికి ఆయన ఏ కొంచెం కూడా ఆస్కారమివ్వలేదు. తన అభిప్రాయాల మేరకు శ్రమించే గుణం ఆయనలో గొప్ప నైతిక శక్తిని అందించింది. దానికి తోడు నిర్మాణాత్మకంగా పని చేయడం ఆయనకు తిరుగులేని బలమైంది.విప్లవోద్యమాల్లోనుంచి బైటికి వెళ్లినవాళ్లలో, అస్తిత్వ ఉద్యమ సమర్థకులు చాలా మందిలో నిర్మాణాత్మక ఆచరణ లేకపోవడం గమనించవచ్చు. ఆచరణకు ఎంత విశాలమైన అర్థం చెప్పుకున్నా ఈ వ్యాఖ్య తప్పేమీ కాదు. బాలగోపాల్ ప్రతిష్ట వల్లనే ఆయన ఆలోచనలు సిద్ధాంత స్థాయిని పొందాయనుకోవడం సబబుకాదు.

తన నమ్మకాలపట్ల తార్కిక విశ్వాసం ఉండటంతోపాటు వాటి కోసం పని చేయగల సంసిద్ధత వల్ల ఆయనకు ఇంత పెద్ద చర్చ చేయగల నైతిక శక్తి ప్రాప్తించింది. దీనివల్లే నిర్మాణ స్పృహ అనేది అంతా సానుకూలంగా ఉన్నప్పటి పరమ భావన కాకుండా ఆలోచనలో, ఆచరణలో నిత్య సంఘర్షణ ద్వారా రాటుదేలవలసిన విషయమని బాలగోపాల్ నిరూపించాడు. బహుశా ఆలోచనలకు ఉండే శక్తిని ఆయన ఆచరణతలంలోనే గుర్తించాడు. దానివల్లే ఉబుసుకొని కబుర్లు ఆయన నోటి వెంట ఎవ్వరూ విని ఉండరు. ఆయన అభిప్రాయాల మీద వాదవివాదాలు ఎన్నయినా సాగించవచ్చుగాని వాటి మూలతలం పనిక్షేత్రం అనే సత్యాన్ని ఆయన్నుండి నేర్చుకోవలసి ఉన్నది. ఇది లేకపోతే ఎంత అద్భుతమైన ఆలోచనలైనా ఉత్తుత్తిగా మిగిలిపోతాయి. బాలగోపాల్ మార్క్సిజాన్ని వదిలేశాక కూడా ఆయన అభిప్రాయాల కోసం సమాజం ఎదురు చూడ్డానికి ఇది ఒక కారణం. ఇంకా ఇతర కారణాలూ ఉన్నాయి. వాటి వల్ల జరిగిన నష్టాలూ ఉన్నాయి.

బాలగోపాల్ ఆలోచన, ఆచరణల సంబంధాన్ని మౌలిక స్థాయిలో జీవితంలోకి స్వీకరించాడనవచ్చు. మనుషులతో ఆయన సంబంధాలు, ముఖ్యంగా మాటలు పనితో ముడిబడి వుంటాయి. శ్రమ చేసే క్రమంలో ఆలోచనలకు నిర్ధారణ రూపం యివ్వడం, శ్రమ సందర్భాల్లో ఆలోచనల

వినిమయం చేయడం, మనుషులతో సంబంధాలు నెరపడం.... ఆయన స్వభావం. అందువల్లనే బాలగోపాలతో ఏదో ఒక పని నిమిత్తమైన సంబంధాలే అందరికీ ఉంటాయి. ఆ క్రమంలోనే ఆయనతో మాట్లాడిన సందర్భాలుంటాయి. దీన్ని బట్టే కొందరు ఆయన ముభావి అనీ, అంతర్ముఖంగా ఉంటాడని చెప్తుంటారు. ఈ మాటల ద్వారా ఆయన్ను అర్థం చేసుకోవడం కుదరదు.

శ్రమతో కూడిన ఆలోచనలు చేయడానికి ఎక్కువ శ్రమించాల్సి ఉంటుంది. బాలగోపాల్ రాతల్లో, మాటల్లో సూటినం, క్లుప్తత, గాఢత, అమూర్తంగా లేకపోవడం (నిజానికి మార్క్సిజానికి అనుకూలంగా, వ్యతిరేకంగా సిద్ధాంత స్థాయిలో రాసిన వాటిలో ఈ సుగుణాలేం లేవు. పౌరహక్కుల నివేదికల్లో, ప్రధాన స్రవంతి పత్రికలకు రోజువారీ సమస్యలపై రాసిన వ్యాసాల్లో నే ఈ లక్షణాలుంటాయి) అనేవి శైలికి సంబంధించినవే కావు. భావాలు రూపొందే క్రమంలోని ఘర్షణ పర్యవసానమే శైలిగా వ్యక్తమయి ఉంటుంది.

నిర్మాణాల్లో, ఉద్యమాల్లో తన భావాలను వినిపించడానికి కూడా ఆయన అంతే ఘర్షణాత్మక సంబంధాన్ని నెరపాడు. పౌరహక్కుల ఉద్యమంలో పదేళ్లపాటు తవ అభిప్రాయాలు ప్రవేశపెట్టడానికి చేసిన ప్రయత్నమంతా సంబంధాలు ఘర్షణాత్మకంగానే ఉంటాయనే ఎరుకవల్లనే సాధ్యమైంది. అసలు ఆలోచనల్లో, జీవితంలో 'విలువలు'గా చెప్పబడే చాలా వాటికంటే ఘర్షణాత్మకంగా సంబంధాలు నెరపాలనుకోవడమే అసలు విలువ. ఒక వ్యక్తితో, నిర్మాణంతో, ఉద్యమంతో, సిద్ధాంత ప్రపంచంలో ఘర్షిస్తూ - ఏఏ తలంలో ఎలాంటి ఘర్షణ పడాలో గుర్తించడానికి మించిన జీవన విలువ లేదు. మేధోరంగంలో, సామాజిక జీవితంలో అత్యంత విలువైన విషయమిది.ఘర్షణపట్ల విముఖతతో ఎంత ఉదాత్తమైన విలువల ప్రవచనాలు చేసినా శుష్కప్రాయమే. భద్రజీవితాలకు, బద్ధకపుజీవితాలకు గొప్ప సంకేతంగా మిగిలిపోతాయి.

అయితే విలువల పేరు తలవగానే ఓ పెద్ద జాబితా మనకు ప్రత్యక్షమవుతుంది. వీటిలో సాధు సంతులు పాటించేవి కూడా ఉంటాయనే గ్రహింపు మనకు ఉండదు. ఏ కారణం వల్లనో తమ జీవితంలో అనుకూలించడం వల్ల కొన్నిటిని సునాయాసంగా పాటిస్తున్నామనే స్పృహ కూడా ఉండదు. వాటిలో కొన్ని కేవలం అలవాట్లలాంటివనే గ్రహింపు లేకుండా అన్నిటినీ విలువల గోదాములో పడేస్తుంటాము. సర్వత్రా విలువల రాహిత్యం పెరిగిపోతున్న చోట్ల విలువల సంఖ్య పెరిగిపోవడం, అన్నీ 'విలువల' రూపమెత్తడం కూడా గతి తర్కమే.

ఘర్షణను అనుభవించేందుకు, పాటించేందుకు, తద్వారా కలిగే నొప్పికి సిద్ధమయ్యేందుకు చేసే ప్రయత్నం వల్ల ఘర్షణ ఒక విలువగా మారుతుంది. అది నిరంతరం సత్యాన్వేషణలో నిలబెడుతుంది. హేతుబద్ధత మాత్రమే కొత్తవాటిని తెలుసుకోవడానికి దారి చూపుతుంది. నిర్మాణంపట్ల, సిద్ధాంతం పట్ల, ఆచరణ పట్ల యిలాంటి వాళ్ళ వైఖరి తప్పక సొంత యునిట్ అయిన కుటుంబం దగ్గరి నుండి అన్ని సాంఘిక, రాజకీయ వ్యవస్థలన్నిటిలో గొప్పగా ప్రతిఫలిస్తుంటుంది. బాలగోపాల్ పౌరహక్కుల ఉద్యమానికి వచ్చిన తొలి రోజుల్లో దాన్ని ఎలా తీర్చిదిద్దాలి అనే దగ్గరి నుండి .. తనదైన దారి వెతుక్కున్న చివరి రోజుల దాకా ఆయన తన ఆలోచనల్లో, పని రూపాల్లో ఘర్షణాత్మక వైఖరిని కావాలని ఎంచుకున్నాడు. యితర వ్యవస్థలన్నింటి పట్ల , వాటి భావజాలాలు , ఆధిక్యాలపట్ల యింకా తీవ్రంగా, నిష్కర్షగా ఉన్నాడు.

బాలగోపాల్‌కు మొహమాటం ఉండేది కాదని చాలా మంది అంటుంటారు. మొహమాటమే అయితే చాలా మందికి ఉండదు. ఆయనలోని సుగుణం మొహమాటం లేకపోవడం కాదు. దేనితోనైనా ఘర్షణాత్మక వైఖరి, సంబంధమే ఉంటుందనే ఎరుక ఉండటం. అందులో కచ్చితత్వం ఉంటుంది. తక్షణ, తాత్కాలిక ప్రయోజనాలకు, మనుషుల మీది కోపతాపాలకు, తమ ఎరుకలోకి వచ్చిన ఒకానొక (లేదా కొన్ని) అంశం పట్ల పట్టింపుకూ పరిమితమైంది కాదిది. కొంచెం పై స్థాయి వ్యవహారం . నేలబారు సమస్యల నుండి పై స్థాయికి వెళ్లి అన్నింటినీ కలిపి ఆలోచించడమన్నమాట. అక్కడి ఘర్షణ చాలా ప్రయోజనకరమైనది. బాలగోపాల్‌కు అక్కడ వ్యవహరించగల శక్తి ఉన్నది. మామూలుగా అయితే ఉద్యమాలో, సంస్థల్లో కీచులాటలు, గుసగుసలు, నిత్య ఆరోపణలు, అసంతృప్తులు ,అల్పత్వ ప్రదర్శన అనే వాటికి ఘర్షణ అనే రూఢి అర్థం వచ్చేసింది. బాలగోపాల్ అప్పుడప్పుడు ఈ తలంలోకీ వచ్చి ఉంటాడేమోగాని ఆ ఛాయలు చాలా తక్కువ అని నిస్సందేహంగా చెప్పవచ్చు.

3

బాలగోపాల్ తెలుగు మేథో ప్రపంచంలో, ఉద్యమాల్లో సమ్మోహన శక్తి. ఇదొక కాల్పనిక వ్యాఖ్యగా వినిపించవచ్చు . దీన్ని కొంచెం వివరించుకోవాలి. ఆయన ఉద్యమాల్లోకి వచ్చాక కనీసం రెండు తరాల యువతీ యువకులను ప్రభావితం చేశాడు , అనేక మందికి ఆయన ఒక నమూనా అయ్యాడనడంలో ఏ రకమైన ఆలంకారికతా లేదు. ఇప్పుడు దీని గురించి కాదు. ఆయన ప్రభావాన్నీ, ప్రత్యేకతను చెప్పుకొనేటప్పుడు ఆయన గడిపిన సాధారణ జీవితం గురించి ఎక్కువగా చెప్తుంటారు. రాత్రింబవళ్లు ప్రజలకోసం పనిచేశాడనేది సరేసరి. రెండోదానికి మొదటిది తోడైతే ఫర్వాలేదు. కానీ ఆయన మనలను ఆకర్షించడంలో మొదటిదే ప్రధానమైనట్టుంది.

అయన తలదువ్వుకోడు, మంచి బట్టలు వేసుకోడు. కంటి నిండా నిద్రపోడు.... అంటుంటారు. ఆయన విషయంలో యివన్నీ నిజాలే. చాలా అపురూపమనిపిస్తుంది.

అంతేనా? యింకేమీ లేదా? ఈ నాలుగు మాటలతో బాలగోపాల్ అర్థమై పోతాడా? వీటి ఆధారంగా మనకు కలిగే గౌరవం వెనుక ఉన్న భావన సరైందేనా? వీటికంటే కూడా 'వదులుకోవడం' అనే భావన గురించి ఆలోచిస్తే బాలగోపాల్‌లాంటి వాళ్లు యింకా బాగా అర్థమవుతారు. అప్పుడు పైన చెప్పిన - ఆయన అలవాట్లను వాటికవిగా గొప్ప చేయనవసరం ఉండదు. ప్రతి మనిషికీ కొన్ని అలవాట్లు, అభిరుచులు ఉంటాయి. తలదువ్వుకోవడం పట్ల ఏ మాత్రం ఆసక్తిలేని వ్యక్తి నున్నగా రోజా గడ్డం గీక్కోవచ్చు. ఇలాంటివి మాట్లాడుకోవడం కంటే 'వదులుకోవడం' అనే భావన గురించి ఆలోచించడం ఉత్తమం.

మన దగ్గర మొదటి నుండి ప్రాణాలొడ్డే ఉద్యమాలు ఉన్నందువల్ల త్యాగం అనే భావన సామాజిక వాస్తవంగా జీవితంలో భాగమైపోయింది. ప్రాణత్యాగానికన్నా ఉన్నతమైనది ఏముంటుంది? దాన్ని కేవలం విలువగానేగాక ..ఒక మనిషి సామాజిక అభివృద్ధి క్రమం కోసం త్యాగం చేయడం ఎలా సాధ్యమైంది? మానవజీవితాన్ని, సమాజాన్ని, చరిత్రను మిగితావాళ్ల కంటే చాలా భిన్నంగా చూడటం వల్లనే సాధ్యమవుతుంది. ఆ చూపు ఎట్లా రూపొందుతుంది? అనే ప్రశ్నల దాకా విస్తరిస్తే త్యాగం ఒక విలువగానే కాక ఒక దృక్పథమవుతుంది. ఇప్పుడీ అవగాహన లేదనికాదు, దాన్ని విలువగా చూచి సరిపెట్టుకోవడమే ఎక్కువ. దాన్నిదృక్పథంగా గుర్తిసే ప్రాణత్యాగంగానేగాక వ్యక్తిగత, సామాజిక జీవితంలో వేర్వేరు రూపాల్లో అది వికసించాల్సిన, నిలదొక్కుకోవలసిన అవసరం గురించి మాట్లాడుకోడానికి దారి దొరుకుతుంది.

ప్రాణత్యాగం గురించేగాక సాధారణ జీవితం మొత్తంలో ఈ అప్రమత్తతకు 'వదులుకోవడం' అనే భావన వెలుగు చూపుతుంది. బాలగోపాల్ జీవితంలో చాలా వాటిని వదులుకొని ఉండవచ్చుగాని ఆయన అతి

ముఖ్యమైన దాన్ని వదులుకోవడం గమనించాలి. ఆయన మధ్యతరగతి విశ్రాంత జీవితాన్ని సంపూర్ణంగా వదిలేశాడు. దాన్నాయన తృణప్రాయంగా కాలదన్నాడు.

జీవితం అర్థవంతం కావడం అంటే ఏమిటి? సుఖవంతం కావడం అంటే ఏమిటి? సౌకర్యవంతంగా ఉండటం అంటే ఏమిటి? అనే ప్రశ్నలన్నిటికీ ఆయన మధ్యతరగతిలోని విశ్రాంతిని వదులుకోవడం ద్వారా ఆచరణాత్మకమైన, గొప్ప తాత్వికమైన అర్థాన్ని చెప్పాడు. దీన్ని విలువగా గుర్తించినా గుర్తించవచ్చు. విలువకన్నా దృక్పథంగా అర్థం చేసుకుంటే చాలా విషయాలు మాట్లాడుకోవచ్చు. దేన్నయినా విలువగా గుర్తించడం వల్ల పొరపాటున అది పరమంగా మారిపోయే ప్రమాదం ఉంటుంది. ఎప్పటినుండో ఊహిస్తున్న ఈ ప్రమాదం బాలగోపాల్ మరణ సన్నివేశంలో మరింత ఎక్కువగా కనిపించింది. ప్రపంచంలో అన్నిటికన్నా జటిలమైన బోధనాంశం విలువలు. దాన్ని విడమర్చడంలో, వివరించడంలోని బోధనాపరమైన సమస్యలకంటే కష్టతరమైనవి అనేకం లోపలికి వెళ్లేకొద్దీ మనలను కకావికలం చేస్తాయి. అసలు విలువలు బోధనాంశమేనా? చర్చనీయాంశమేనా? అనే సందేహం కలుగుతుంది. సాహసించి ఆ గోదాములో దిగినా పదే పదే దృక్పథం గురించిన చర్చగా అది మారిపోతుంటుంది. లేదా వదులుకోవడం అనే రూపంలో త్యాగం గురించిన చర్చగా పరిణమిస్తుంది. జీవితంలో చాలా ముఖ్యమైన విలువల చర్చ ఇంత కష్టం కావడమంటే మనం ఎక్కడినుండి విలువలను చూస్తున్నామో ఆ తలమే సంశయాత్మకమైనట్టు.

వీటి కంటే ముఖ్యమైన చిక్కు గురించి చెప్పుకుంటే సరిపోతుంది. ఏదైనా విలువగా నిర్ధారణ అయిపోయాక అదొక కొలమానంగా స్థిరపడిపోతుంది. సర్వ మానవులకూ అది కొలమానం అయితే (దాన్ని అందరూ పాటించవలసిందనే విషయంలో రెండో మాట లేదు) యిక కొలవడం మాత్రమే మిగిలి ఉంటుంది. దీనికన్నా దృక్పథం అనుకున్నామంటే అది వ్యక్తుల్లో రూపొందడానికి, రూపొందకపోవడానికి సంబంధించిన నిజజీవితం పునాది మీది వాస్తవిక చర్చ అవుతుంది. దాన్ని ఎలా సాధించాలి? అనే అన్వేషణ మనిషిని నడిపిస్తుంది. విలువల చర్చ దానికదిగా విలువలు పాటించేవారు, పాటించనివారు అనే విభజన తెచ్చిపెడుతుంది. అప్పుడు కొందరు మహాత్ములవుతారు. మరికొందరు తుచ్ఛులవుతారు. అందువల్ల దృక్పథం అనుకొని బయల్దేరడమే ఉత్తమం. అది ఎలాగూ ఆచరణలో ప్రతిఫలిస్తేనే సజీవమవుతుంది.

విలువల చర్చ అంటే సమాజాన్ని మొత్తంగా ఉన్నతీకరించడంలో ఎదురయ్యే సాదకబాధకాల గురించిన చర్చ. అక్కడ విలువలంటే సామాజిక విలువలనే అర్థం. కానీ విలువల గురించిన అభిభాషణ ఎప్పుడు సామాజిక విలువల అర్థంలో సాగుతుందో ,ఎప్పుడు నైతిక విలువ అర్థంలో సాగుతుందో చెప్పడం కష్టం. ఈ విభజన గురించి ...వాటి మధ్య సంబంధం గురించి ఎంత తెలిసినా అటూ ఇటూ కలగాపులగమైపోవడం విశ్లేషకుల పొరబాటు కాజాలదు. విలువల భావనలోనే ఈ సమస్య ఉన్నదని గుర్తించడం మంచిది. సమాజం, వ్యక్తి గురించి చాలా శాస్త్రీయంగా ఆలోచించే వాళ్లలో చాలా మంది విలువల పునాది మీద రాజకీయాలను , రాజకీయాల ఇష్టాయిష్టాలను-వైఖరులనుబట్టి సిద్ధాంతవిశ్లేషణలను ఇవ్వడం మనకు తెలుసు. అంతిమంగా సిద్ధాంత విశ్లేషణలు విలువలపట్ల మన అనురక్తినిబట్టి ఉంటాయన్నమాట. శాస్త్రవేత్తల కృషిని, ఆవిష్కరణలను అర్థం చేసుకోడానికి, స్వీకరించడానికి విలువలు గీటురాయి అయితే ఎలా ?అనే సందేహం కూడా మనకు కలగదు. సామాజిక శాస్త్రవేత్తల కృషి సామాజిక జీవితంలో భాగం కాబట్టి విలువల ప్రాధాన్యత ఉండొచ్చు. అయితే విలువల వైపు నుంచి సామాజిక విశ్లేషకులను, సామాజిక సిద్ధాంతాలను, రాజకీయ ఉద్యమాలను చూసినప్పుడు కలిగే విపత్తు గురించి మనకు స్పృహ ఉండదు. అంటే చరిత్ర పురోగమనాన్ని విలువల కోణంలో చూడటం లోపభూయిష్టమనే అవగాహన ఉండదు. ఉద్యమాలు విలువల స్థాపనే లక్ష్యంగా జరగవని చెబితే విలువల రాహిత్యానికి పట్టం కట్టడం కోసమే ఈ వాదన అని విరుచుకపడవచ్చు. ఉద్యమాల్లో, రాజకీయాల్లో, సిద్ధాంతంలో విలువల కోణం బలంగా ఉంటుంది. నిన్నటిదాకా ఉన్న విలువలను కాపాడుకొని, ఉన్నతీకరించడం, నూతన విలువలను సాధించడం అనే కీలకమైన అంశం ఉంటుంది. కానీ ఫలానే విలువల సాధనే తన తక్షణ, దీర్ఘకాలిక లక్ష్యంగా చరిత్రలో ఏ ఉద్యమం జరగలేదు. సామాజిక చరిత్ర విలువల స్థాపన అనే మాధ్యమం ద్వారా పురోగమించదు. నిజ జీవితంలోని సమస్యల పరిష్కారానికే ఉద్యమాలు జరుగుతాయి. వాటికి ఎంత బలమైన విలువల కోణం ఉంటే అంతగా వాటి ఆశయాలను అవి నిజం చేస్తాయి. ఆ విలువల కోణం భంగపడ్డప్పుడు తప్పక ఆ ఉద్యమాలను విమర్శించాల్సిందే.

బాలగోపాల్ సందర్భంలో విలువల చర్చకు చాలా ప్రాధాన్యత ఉన్నది. బాలగోపాల్ విలువల గురించి మాట్లాడి సరిపెట్టుకున్నవాడు కాదు, జీవితంలో భాగం చేసుకున్నవాడు. ఆచరించినవాడు. అంత వరకైతే సిద్ధాంత సమస్యలుండవు. ఆయన అన్నిటినీ విలువల కోణంలో చూశాడు. విలువల పట్ల ఆయనకెంత పట్టింపు ఉన్నదంటే తాననుకున్న విలువలు (అవి తప్పక ఉండాల్సినవే) లేనప్పుడు సమాజం మీద, ముఖ్యంగా అధికార వ్యవస్థల మీద, వాటిని నిర్వహించే వ్యక్తుల మీద ఎంత తీక్షణమైన విమర్శలు పెడతాడో, సమాజాన్ని మార్చాలనుకుంటున్న ఉద్యమాలనూ అదే స్వరంతో విమర్శిస్తాడు. ఆయన వైఎస్ రాజశేఖర రెడ్డి గురించి, మావోయిస్టుల గురించి దాదాపు ఒకేలాగా విమర్శించడం కొందరైనా గమనించి ఉంటారు.

ఆయన విలువల చట్రం సామాజికమైనది. ప్రతి మనిషికీ ఒకే విలువ అనే భావన దీనికి మంచి ఉదాహరణ. దీని నుండే సర్వానికీ విలువల విశ్లేషణ ఇవ్వవచ్చు. అసలు ఆయన విలువలను పరమంగా భావించాడు. దాని ఫలితమే ఈ విమర్శా వైఖరి. బహుశా చాలా మంది ఆయన్ను రుషితుల్యుడని అనడానికి విలువల పట్ల ఆయన తీసుకున్న వైఖరే కారణం. విలువలరీత్యా ఆయన ఆరాధనాపరులు ఆయన వ్యక్తిగత జీవితంలోని విలువల ఆచరణను గౌరవిస్తున్నారా(ఎవ్వరైనా పాటించాల్సిన నైతిక విలువల చట్రం బాలగోపాల్‌కు ఉన్నది) , లేక సామాజికవిశ్లేషణలో, ఆచరణలో, లక్ష్యాల్లో ఆయన ప్రకటించే విలువల చట్రానికి ముగ్ధులవుతున్నారా? తెలియడం లేదు. అసలు రెండూ వేర్వేరనే అవగాహన ఉన్నా చాలు. మార్క్సిస్టు సంవిధానంలోని పూర్ణత్వభావన ఎంత అభాసుపాలయిందంటే- మొత్తంగా చూడాలనే పేరుతోఅన్నిటినీ కలిపిపారేయడం వ్యసనమైంది. అసలు ఏది ఎన్ని రకాలుగా ఉంటుంది? వాటి మధ్య తేడాలు ఏమిటి? అనే పట్టింపే లేకుండా పోయింది. ఆయన విలువలుగల పెద్దమనిషి కాబట్టి ఆయన చెప్పే విలువల సిద్ధాంతంలోని మంచి చెడ్డల గురించి స్పృహలేకుండా పోయింది. గాంధీతో బాలగోపాల్ పోలిక కూడా కేవలం సింప్లిసిటీ నుండి వచ్చింది కాదు. విలువల పరమ భావన నుండి పుట్టింది. ఆ భావన ఆయనలో ఉండటమే కాదు , దాన్నలాగే ఇతరులూ స్వీకరించడం దీనికి కారణం. అయితే బాలగోపాల్‌కు ఏవి సామాజిక విలువలు? ఏవి సమాజంలో సాధించవలసినవి? అనే విషయంలో తనదైన స్పష్టత ఉన్నది.

బాలగోపాల్ ఒక చోట సమాజాన్ని భోజ్యవస్తువుగా భావించడం గురించి అద్భుతంగా చెప్తాడు. సమాజం మానవుల కోసమే. అయితే మనుషుల సొంతానికి కాదు. సమాజాన్ని నాగరికం, మానవీయం చేసే చైతన్యవంతమైన కర్తవ్యం కూడా మనిషికి ఉంటుంది. ఏకకాలంలో అది తనను తాను ఉన్నతీకరించుకోవడం కూడా. ఈ అవగాహన ఉంటే సమాజం, సంపద అంతా మనిషి కోసమేగాని - మనిషికి అది భోజ్యవస్తువుకాదనే అవగాహనకు చేరుకుంటారు. దీన్నుండి తలెత్తిన సింప్లిసిటీ అనే భావనకు మన సమాజంలో

ఫ్యూడల్ అర్థం ఉన్నది. మనిషి సర్వం విసర్జించడం ఒక జీవన విలువగా గుర్తింపు ఉన్నది. ఇది చాలా పెద్ద సమస్య. అలాంటి వాళ్ళను సమాజం గౌరవిస్తుంది. సర్వ సంగపరిత్యాగులకు, సాధుసంతులకు మన దేశంలో ఎనలేని గౌరవం దక్కేది ఈ భావన వల్లనే. సకల సంపదలను కొందరు వ్యక్తులు భోజ్యం చేసే చోట సర్వసంగ పరిత్యాగులకు ఎక్కడలేని గౌరవం దక్కడం ఒక వైరుధ్యం. ఇది సారాంశంలో తరతరాల భూస్వామ్యంలోని సజీవ ఊట. ఏ కారణం వల్ల కూడా యిది గౌరవ పాత్రం కాదు. ఆమోదనీయం కాదు. ఒక వేళ ప్రజలకు ఆ దృష్టి ఉన్నా దాన్ని మనం అంగీకరించడానికి లేదు. వాడుకోవడానికీ వీల్లేదు. దాని మీద తీవ్రమైన విమర్శ పెట్టాలి. ఎందుకంటే అందులో ఏ రకమైన హేతుబద్ధత లేదు. కేవలం విశ్వాసం, భావజాలం అంతే . సర్వసంగపరిత్యాగం ఒక ఆదర్శనీయ విలువైనట్టే లోకాన్ని భోజ్య వస్తువుగా చూడటం కూడా ఒక తప్పుడు విలువ అయిపోతుంది. లోకాన్ని భోజ్యవస్తువుగా చూడటం, సకల సంపదలు హక్కుభుక్తం చేయడం 'తప్పుడు విలువ'గా మిగిలిపోతే ఎంత పెద్ద అనర్థమో చెప్పనవసరం లేదు. దాని ఆధారంగా దోపిడీని వివరించ లేం. దోపిడీని నిర్మూలించలేం.

ఆధునిక జీవితంలో మన చుట్టూ పోగయ్యే సకల సంపదలు, వస్తువులు, అవి యిచ్చే సౌకర్యాలు మొదలైన వాటిలో ఏవి అవసరం, ఏవి అనవసరం అని తేల్చుకుంటే - సమాజం నుండి తీసుకోవడం, వదిలేయడం అంటే ఏమిటో స్పష్టమవుతుంది. వదులుకోవడం అనేది ఉన్నప్పుడు తీసుకోవడం కూడా ఉంటుంది. ఇవి రెండు హేతుబద్ధమైన దృక్పథం నుండి ఆచరణలో ప్రతిఫలించే వాస్తవాలు

సామాజిక అభివృద్ధిని సాధించే ప్రయత్నంలో అవసరమైతే ప్రాణాన్ని త్యాగం చేయడం అనే సంసిద్ధత మామూలు జీవితంలో సమాజం నుండి ఏం తీసుకోవాలి? ఏది వదిలేయాలి? అనే సూత్రంగా మారాలి.

బాలగోపాల్ సమాజం నుండి ఏం తీసుకున్నాడనేది వేరే విషయంగాని, తన మధ్యతరగతి విశ్రాంతిని శ్రమకాలంగా వెచ్చించాడు. సమాజంలో మార్పుకోసం వినియోగించాడు.

విశ్రాంతిని వదులుకోవడం, దాన్ని సామాజిక ప్రగతికి వెచ్చించడం అనేవి సర్వంగపరిత్యాగం కాదు. మానవాతీత లక్షణం కాదు. రుషి తత్వం కాదు. ఆధునిక మానవుడి చైతన్యవంతమైన నిర్ణయం అది. దీన్ని యిలా అర్థం చేసుకోకపోతే ఆధునిక జీవితాన్ని అర్థవంతం చేయాలనుకొనే ఆచరణను 'కొలవడం' సమస్య అవుతుంది. ఎవరైనా ఉద్యమకారుడు ఏ పూటకాపూట పువ్వుల చొక్కాలు తొడుక్కుంటూ అవకాశం దొరికితే నదీతీరంలోనో, సముద్ర తీరంలో కాసేపు షికారు కొడితే అతణ్ణి గౌరవించడం మనకు కష్టమైపోతుంది. మిగతా వాళ్లలాగే ఇతనూ నిబద్ధతతో కష్టపడి ప్రజల కోసం పని చేసినా, ప్రాణత్యాగానికి వెరవకపోయినా అతణ్ణి కొలవడానికి వేరే కొలబద్దలు అవసరమవుతాయి. అతను ఆదర్శప్రాయుడుకాడని మనకెక్కడో అనిపిస్తుంటుంది. సమాజంలో మంచి గురించి ఆలోచించేవాళ్లు సాధుసంతుల్లాగా ఉండాలనే మూఢాచారం తీవ్ర భావజాలంగా వ్యాపించడం దీనికి కారణం. దాన్నొక జీవన విలువగా కూడా తీర్చిదిద్ది దానికి మన హేతుబుద్ధిని బలిపెట్టడం కారణం. ఆధునిక జీవితాన్ని అర్థవంతం చేసుకోడానికి మన సొంత జీవితంలో నుండి ఏం వదులుకుంటాం? మన చుట్టూ ఉండే వాటిలోంచి మన అవసరాలకు తగినంత ఏం తీసుకుంటాం అనేదే గీటురాయి కావాలి.

పైనచెప్పిన మూఢాచారం వెనుకబడిన సమాజంలో ఉండటం సహజమే. అయితే దాన్ని కమ్యూనిస్టు ఉద్యమం యథోచితంగా పెంచి పోషిస్తోంది. ఫ్యూడల్ సమాజంలో నుండి అప్పుడప్పుడే తలెత్తుతున్న బూర్జువా శక్తుల మేలైన ప్రతినిధిగా గాంధీ చూపిన ఒరవడిని కమ్యూనిస్టు ఉద్యమంలోకి సుందరయ్యగారు తీసుకొని వచ్చారు. అప్పటి నుండి విలువలు, సంస్కృతి గురించిన మన బోధనల్లో, సూత్రీకరణల్లో గాంధేయవాదం పదేపదే తొంగి చూస్తున్నది. దీని వల్ల ఇలాంటి విషయాల్లో కమ్యూనిస్టుల వైఖరులు సర్వసాధారణంగా గాంధీకి దగ్గరగా ఉంటాయి. దీన్ని సమర్థించుకోడానికి ప్రజల్లో విశ్వసనీయత అనే వాదన చేస్తారు. ఇవన్నీ ఆధునికపూర్వ వాసనకొడుతుంటాయి. సామ్రాజ్యవాదం గురించి విరివిగా మాట్లాడే వాళ్లంతా తరచూ విమర్శలకు గురికావడం యాదృశ్చికం కాదు. ఆ వ్యక్తుల మంచి చెడుల సమస్య కాదు. వాటి గురించి మన బోధనే లోపభూయిష్టం . విలువలు, సంస్కృతి అనే గోదాములో కమ్యూనిస్టులు చిక్కుకపోయినట్లు విలువలను విధ్వంసం చేసే సంఘపరివార్ ఎన్నడూ చిక్కుకపోదు. విలువలకు ఆధునికత గీటురాయి అయితే వెనుకబడిన ప్రజలు కోరుకొనే నమూనాల నుంచి, గాంధీ ఛాయ నుంచి విముక్తి దొరుకుతుంది. అప్పుడే ఎవరిని ఎందుకు స్వీకరిస్తున్నామో , ఎందుకు పక్కన పెట్టేస్తున్నామో కనీసంగా తెలుసుకోగలుగుతాం. అంతకు మించి సంస్కృతి, విలువలు అనే వాటికి సంబంధించిన భావవాద ఊబి నుంచి బైటపడతాం.

4

బాలగోపాల్ తన జీవన విధానాన్ని, ఆచరణను, పనిని పూర్తిగా తను స్వీకరించిన విలువలు ప్రాతిపదికపై నిర్మించుకున్నాడు. ఏ పనీ ఎవరి మెప్పు కోసమో చేయలేదు. పైన చెప్పిన వికార భావనల నుండి ఆయన్ను శ్లాఘించడం అంత మంచిది కాదు. అయితే ఆలోచనాపరుడిగా ఆయన విలువల దృక్పథం గురించి చర్చించుకోవడం బాగుంటుంది. బాలగోపాల్ విలువలను ఒక సామాజిక దృక్పథంగా గుర్తించిన కాలంలో కూడా ఆయనలో ఆదర్శవాదం బలంగా ఉన్నది. రెండో దశలోనైతే అది శుద్ధ నైతిక విలువలుగా మారిపోవడం కూడా గమనించవచ్చు . సమాజాన్ని, జీవితాన్నీ, ఆ రెంటినీ బాగుచేసే ప్రయత్నాలనూ, మొత్తంగా చరిత్ర పురోగమనాన్ని ఆదర్శం, విలువల కోణంలో, సంస్కృతీ కేంద్రంగా చూడటం ఆయనకు అలవాటు. ఆయన తొలి రచనల్లోని బలమంతా ఇదే. ఈ దృష్టి కోణం తెలుగుసీమ కమ్యూనిస్టు ఉద్యమంలో మొదటి నుండీ ఉన్నా దానికి ఒక ఆకృతిని..సంవిధానాన్ని ఇచ్చింది బాలగోపాలే కావచ్చు. అందుకే ఆ కాలంలోని మేథో ప్రపంచంపై ఆయన ముద్ర మిగిలిపోయింది.

ఈ కారణం వల్ల బాలగోపాల్ విలువల ఆచరణను సమున్నతంగా గౌరవిస్తూనే 'విలువల దృక్పథాన్ని' విమర్శనాత్మకంగా చూడాల్సి ఉంది. సమాజ పురోగమనానికి పోరాటాలూ, ఉద్యమాలూ చాలా ముఖ్యమంటూనే పౌరహక్కుల ఉద్యమాలైనా, మరే ఉద్యమమైనా సమాజంలో సాధించవలసింది విలువల స్థాపన అనీ (ఉద్యమాల ఇతరేతర పాత్రను, కర్తవ్యాలను గుర్తిస్తూనే), ఇప్పటికే ఉన్న విలువలను మరింత అర్థవంతం చేసి కాపాడటం అనీ ఆయన పదేపదే చెప్పేవాడు. యిందులో ఆదర్శ వాదం ఉందని చెప్పకపోతే నష్టం చేసినవాళ్ళం అవుతాం. విలువలను వాస్తవాలను వేరు చేయలేం, విలువలు లేకుండా వాస్తవికత ఏదీ ఉండదు. కాని వాస్తవికతలో మార్పు అనేది విలువల లక్ష్యంగానే జరుగుతుందనడం భౌతికవాదానికి పొసగదు. ఈ రెంటికీ తేడా చూడకపోతే ఆదర్శవంతమైన విలువల సిద్ధాంతం తయారు చేసుకొన్నట్టవుతుంది. దాని ద్వారా సామాజిక ఆచరణ రూపాలను, ఫలితాలను నిర్దేశించుకున్నట్టవుతుంది.

బాలగోపాల్ బలం, బలహీనత రెండూ ఇక్కడే ఉన్నాయి. అయితే ఆయనకివి సంక్రమించడానికి మార్క్సిస్టు సంప్రదాయం కొంత కారణం. మార్క్సిజాన్ని వదులుకున్నాక వీటి మీద శ్రద్ధ మరింత పెరిగిన మాట వాస్తవం. దానికీ మార్క్సిస్టుగా ఉన్న రోజుల్లోని ఆలోచనలు, పరిశీలనలు, అనుభవాలు ప్రేరణ అయ్యాయి. అట్లా చూస్తే ఈ చర్చ కేవలం బాలగోపాల్ గురించే కాక మన మార్క్సిస్టు - లెనినిస్టు సంప్రదాయానికి సంబంధించిన చర్చ అవుతుంది. సిద్ధాంతం - నిర్మాణం - ఆచరణ అనే వాటిని ఆయన తొలి రోజుల నుండి విలువల దృష్ట్యా చూశాడు. ఫలానా ఆశయం ప్రకటించుకున్న

ఉద్యమాలు, పోరాటరూపాలు, వ్యక్తులు తప్పనిసరిగా ఆ ఆశయంలోని అంతర్లీన విలువలకు నూరు శాతం లోబడి ఉండాలనే నమ్మకం ఆయన్ను తొలి పదేళ్లపాటు నడిపించింది. ఆయనకు సామాజిక శాస్త్రాలతో, మార్క్సిజంతో ఉన్న పరిచయం వల్ల ఏ విశ్లేషణలోనైనా, సంవాదంలోనైనా, అన్వేషణలోనైనా వాటిని బాగా వాడుకున్న మాట వాస్తవమే గాని, ఇవాళ వెనక్కి తిరిగి ఆనాటి రచనలు చూస్తే వాటన్నింటి కేంద్ర స్థానం విలువలే. విలువల చట్రంలో భాగంగా ఆయన మార్క్సిస్టు ఆలోచనా రీతి సాగింది. ఆ విలువలను సామాజిక సిద్ధాంతంగా మార్క్సిజం ప్రకటించుకున్నదనీ, దాని వెలుగులో సాగే ఆచరణ వాటిని పుణికి పుచ్చుకున్నదనీ నమ్మినంతకాలం అవతలి పక్షాన్ని కత్తివాదరతో ఎదిరించే సైనికుడిలా వ్యవహరించాడు.

దీనికోసం చాలా ఆసక్తికరమైన సూత్రీకరణలు చేశాడు. ఉద్యమాల్లో వ్యక్తుల వ్యక్తిత్వాలు అదృశ్యం కావడంకాదు. ఉద్యమ విలువలే వ్యక్తుల్లో కరిగిపోతాయి.... అని నూతన మానవుడి ఆవిర్భావానికి సంబంధించిన వ్యాఖ్య చేశాడు. ఇలాంటివి ఎన్నో కనిపిస్తాయి. అయితే జీవితమనే చారిత్రక వాస్తవంలో విలువల ప్రాంగణం చాలా ఉన్నా విలువల వల్లనే ఆ వాస్తవికత ఉనికిలో ఉండదు. విలువల ఆధారంగా చలనంలో ఉండదు. స్వయం స్వభావంతో, చలనంతో ఉనికిలో ఉంటుంది. దాని నిజ స్వరూపం ఆయనకు దిగ్భ్రాంతి కలిగింది. ఆయన ఇతరులతో తలపడి మార్క్సిజాన్ని నిలబెట్టాలని చేసిన ప్రయత్నంలో చాలా సార్లు మార్క్సిస్టుకన్నా ఆదర్శవాది కనిపిస్తాడు. లేదా ఆదర్శవాది అయిన మార్క్సిస్టు చింతనాపరుడు కనిపిస్తాడు. మంచి ఆదర్శవాది అయిన మార్క్సిస్టు భంగపాటుకు బాలగోపాల్ పరిణామం మంచి ఉదాహరణ. తానేర్పరచున్న విలువలు చట్రానికీ - ఈ సిద్ధాంతానికి, ఆచరణకు పొసుగుతుందా? అనే సంఘర్షణకు గురయ్యాడు.

సామాజిక రాజకీయ ఉద్యమాలు నిత్యం విలువలకు బద్ధమై ఉండవలసిందే, కొత్త విలువల ఆవిష్కారానికి పూనుకోవలసిందేగాని అదే కేంద్ర కర్తవ్యంగా ఉండజాలదు. రాజకీయ ఉద్యమాల దశ మారినప్పుడు లేదా సమాజ వాస్తవికతలో కీలకమైన మార్పు జరిగినప్పుడు ఉద్యమాలు తీసుకొనే ఎత్తుగడల్లో, వైఖరుల్లో అంతకముందు అదే ఉద్యమం వ్యవస్థీకరించిన విలువ తుడిచిపెట్టుకపోవచ్చు. ఆ విలువకు పూర్తి భిన్నమైన స్వభావంలోకి ఉద్యమం వెళ్లిపోవచ్చు. మళ్లీ దానికి వ్యతిరేకంగా అదే ఉద్యమంలో తీవ్ర అంతస్సంఘర్షణ జరిగి పాత విలువ కంటే ఉన్నత విలువను స్థాపించవచ్చు. మధ్యలో విలువల పరంగా దారి తప్పినట్టనిపించినా అప్పుడు తీసుకొన్న వైఖరి ఉద్యమానికి మరో రూపంలో ఎంతో కొంత మేలు చేసేదై ఉండొచ్చు. కొత్తగా ఏ విలువా స్థాపించకుండానే ఒక ఉద్యమం ఆగిపోవచ్చు. సామాజిక ఉద్యమాల లక్ష్యసాధనా జయాపజయాల క్రమమే కాదు, విలువల స్థాపన- ఆచరణ కూడా ఇట్లాగే ఉంటుంది. దీన్ని విమర్శనాత్మకంగా చూడాల్సిందేగాని ఇట్లా ఉంటుందని అంగీకరించలేకపోవడం ఆదర్శవాదమవుతుంది.

విలువల దృక్పథానికి లేదా చట్రానికి- మార్క్సిస్టు సంవిధానానికి పొసుగుతుందా? అనేది మరోసారి లోపిగ్గా ఆలోచించాల్సి ఉన్నది. మార్క్సిస్టు పద్ధతి దీర్ఘ అవధి ఉన్న యుగపరివర్తనను చరిత్ర అనే మొత్తంలో భాగంగా వివరిస్తుంది. సామాజిక శాస్త్రంగా మార్క్సిజం సామాజిక అభివృద్ధి క్రమంలో విలువల గురించి చర్చిస్తుంది. కానీ విలువల ప్రాతిపదిక మీద సామాజిక పురోగమనం అనే భావనను అంగీకరించదు. సామాజిక శక్తుల అభివృద్ధి..సామాజిక సంబంధాల మార్పు అనే చట్రంలో విలువల పరిణామాన్ని వివరించవచ్చనుకుంటాను. దీంతో సంబంధం లేకపోతే ప్రతి మనిషికీ ఒకే విలువఅనే విషయాన్ని ఎలావివరిస్తాం? బూర్జువారాజ్యాంగం ఇప్పటికే ప్రతి మనిషికీ ఒకే విలువ అనేదాన్ని అనేక రకాలుగా చెప్పింది. మనం అదనంగా ఏం చెప్పదలుచుకున్నాం? దాన్ని సాధించడమే అనుకుంటే వేరే విషయం.ఆ లక్ష్యం చాలా విలువైనదే. ఇంతకూ దాన్ని విలువల సమస్యగా చూడ్డం మంచిదా? సామాజిక సంబంధాల సమస్యగా చూడటం మంచిదా? ఇలాంటి ఎన్నో ప్రశ్నలు తలెత్తుతాయిగదా! బాలగోపాల్ పదేళ్లపాటు అన్వేషణ సాగించి చివరికి రస్సెల్ నుంచి రస్సెల్‌ను చేరుకున్నాని ఎక్కడో చెప్పాడు. తనకిప్పుడు సంతృప్తికరమైన తాత్విక దృక్పథం ఉన్నదని కూడా చెప్పుకున్నాడు. ఆయన తొలినాళ్ల రస్సెల్ భావనలకు రచనా ఆధారాలేవీ ఉన్నట్టు లేదు.అయితే ఈ విలువల చట్రం అనేది ఆయన మార్క్సిస్టుగా ఉన్న రోజుల్లో ఎలా కొనసాగింది? అప్పటి ఆయన మార్క్సిజం బుద్ధిజీవిగా బాలగోపాల్ ప్రయాణంలో ఒక ముఖ్యమైన మలుపు. కీలకమైన మజిలీ.

5

బాలగోపాల్‌తో అత్యంత సన్నిహితంగా, ఆయన ప్రభావంలో ఉత్తేజం పొంది, ఆయన వైఖరులతో సంఘర్షించిన కాలం యిక ముగిసిపోయింది. ఇప్పుడు ఆయన గురించిన ఏ మాట అయిన బాలగోపాల్ పునర్దర్శనమే. బాలగోపాల్‌ను మన అంచనాల మీద హేతుబద్ధంగా పునర్నిర్మించడమే. ఈ రెండూ భౌతికంగా దూరమైపోయిన వాళ్లందరి పట్లా పాటించాలి. లేకపోతే ఒక సామాజిక, చారిత్రక జీవి మనకు వ్యక్తిగా, భావోద్వేగ సంబంధిగా మాత్రమే మన జ్ఞాపకాల్లో ఉండపోతారు. బహుశా ఇప్పటికే ఆ వ్యక్తులు మనలో ఎలా పోగుబడి ఉన్నారో దానికి యింకొంచెం మంచి , ఉదార్తత, ప్రేమ, ఎడబాటు, ఔన్నత్యం తోడవుతుంది. ఇవన్నీ తప్పక ఉండేవే.

కానీ ఏవ్యక్తి అయిన చారిత్రక వ్యక్తే అవుతాడు. సమకాలీన చరిత్ర నిర్మాణంతో నిమిత్తంలేని మానవుడు ఉండబోడు. ఆ నిర్మాణంలో పాలుపంచుకోనివారు ఉండరు. కాబట్టి ఆ వ్యక్తులు భౌతికంగా దూరమై పోయాక మిగిలి ఉన్నవాళ్ళలో (సమాజంలో, సామాజిక సంబంధాల్లో) పునర్నిర్మాణం అవుతారు. బాలగోపాల్‌ను అలా పునర్నిర్మించుకోవలసి ఉన్నది. ముఖ్యంగా ఆయన పరిణామం, ఆయన విలక్షణత నిష్కర్ష కావలసి ఉన్నది. ఈ క్రమంలో గతంలో ఆయన గురించి మనలోని నిర్ధారణలన్నిటినీ పునః సమీక్షించుకోవాలి. మార్క్సిస్టుగా , మార్క్సిజాన్ని తిరస్కరించినవాడిగా ఆయన రెండు దశలను, వాటి గురించి అప్పటి నిర్ధారణలను సైతం ఇప్పుడు అంచనా వేయవలసి ఉన్నది.

మొట్టమొదట మార్క్సిస్టుగా బాలగోపాల్....

పౌర హక్కుల ఉద్యమానికికి, మార్క్సిస్టు సిద్ధాంత రంగానికి, సాహిత్య విమర్శకు, సామాజిక శాస్త్రాల అధ్యయనానికి ఆయన చేర్పును గుర్తిస్తూనే తొలి పదేళ్లలో బాలగోపాల్ మార్క్సిజాన్ని ఎలా అర్థం చేసుకున్నాడు? ఏ పద్ధతిలో విశ్లేషణ అందించాడు ? వాద వివాదాల్లో ఎట్లా వ్యవహరించాడు? వాటి మూలం ఎక్కడ వున్నది? అనేవి చాలా ముఖ్యమైన ప్రశ్నలు .

బాలగోపాల్ మార్క్సిజాన్ని సర్వ సమగ్ర సిద్ధాంతంగా భావించాడు.(ఆ సర్వసమగ్ర భావనకు - ఆ తర్వాత మార్క్సిజంలోని ఖాళీల అన్వేషణకు ఒక సంబంధం ఉన్నది). అందువల్ల మార్క్సిజం సమాజం గురించి చెప్పినవన్నీ దాని తార్కిక బలం వల్ల నిరూపణ అయ్యేవేనని విశ్వసించి అట్లాగే వివరించేశాడు. మార్క్సిజం చెప్పిన యుగ పరివర్తనకు మానవ ఆచరణ చోదకమని, దాని మీద ఎంతో నమ్మకం ఉండేది. అది విలువల స్థాపనకు దారి తీస్తుందని ప్రగాఢంగా విశ్వసించాడు. మార్క్సిజంతో, 1980ల నాటి ప్రజా సంచలనాలలో ఆయన మమేకత అంతా తాననుకున్న విలువ స్థాపనకు అవి దారి చూపుతాయనే. ఈ ఆకాంక్ష న్యాయమైనది, తప్పక ఆశించవలసిందీ.

కానీ ఇట్లా ఆలోచించడంలో లోపం ఏమీ లేదా? చారిత్రకభౌతికవాదాన్నివిలువలచట్రం మీద అర్థం చేసుకోవడమే మార్క్సిస్టుగా బాలగోపాల్ పరిమితి .

1983 నుండి 1993 దాకా పదేళ్లపాటు ఆయన విప్లవం పక్షాన అవతలి శక్తులతో చేసిన పోరాటంలో ఇది కనిపిస్తుంది. మార్క్సిజంలోని అతి ప్రాథమికమైన భావనల ఆధారంగా ఆయన ఇదంతా చేశాడు. ఇది ఆ

కాలంలో విప్లవ శిబిరంలోనే ఉన్న పరిమితి అనుకున్నా పొరబాటు కాదు. దాన్ని అధిగమించేందుకు కృషి చేసిన యిద్దరి ముగ్గురిలో ఆయనా ఒకరు. అయితే ఆ పరిమితి వారికీ తప్పదలేదని అంగీకరించాలి. త్రిపురనేని మధుసూధనరావు యింకోవైపు నుండి దీనికి మంచి ఉదాహరణ. ఆ బృందంలో ఎక్కువ ఆచరణ శీలి కావడం వల్ల, ఆకర్షణీయమైన వాదన చేసే నేర్పు ఉన్నందువల్ల బాలగోపాల్ ప్రత్యేకంగా కనిపించాడు. చాలా ప్రభావం వేశాడు. చరిత్ర, రాజకీయ అర్థశాస్త్రం, తత్వశాస్త్రం మొదలైనవాటి పరిచయం వల్ల ఆయన సిద్ధాంత కృషిలో వైవిధ్యం, అప్పటికి కొత్తదనం కనిపించిన మాట వాస్తవమేగాని మార్క్సిస్టు మౌలిక సూత్రాలను అతి సరళంగా , యథాతథంగా వాడి అవతలివాళ్ల నోరు మూయించే పద్ధతి కనిపిస్తుంది. మనకు తెలియని మన చరిత్ర, సాంస్కృతిక విప్లవం మొదలైన చర్చల్లో ఇట్లాంటి ధోరణులు కనిపిస్తాయి. ఆయన పౌరహక్కులు- అణిచివేత చాలా విరివిగా రాసినా, వాటిలో పౌరహక్కుల వ్యాఖ్యాతగా, మార్క్సిస్టు పరిశీలకుడిగా, అన్వయకారుడిగా కనిపిస్తారు. 1990లో సృజన పత్రికలో కులసమస్య-రాజకీయ దృక్పథం అనే వ్యాసం అప్పటికి చాలా మంచి రచనే . కాని అందులో కూడా ఈ పరిమితి ఉన్నది. అది దళిత ఉద్యమం నుంచి వస్తున్న ప్రశ్నలను దృష్టిలో పెట్టుకొని రాశాడు. పై రచనల్లో వలె ప్రాథమిక స్థాయి నిశ్చితాభిప్రాయాల ప్రకటనలా కాకుండా కులం విషయంలో మార్క్సిస్టుల రాజకీయ అవగాహన ఎలా మెరుగుపరుచుకోవలసి ఉన్నదో ఓపన్‌గా ఆలోచించాడు. అంతకు మించి కులమనే సాంఘిక వ్యవస్థ దాని జన్మకారణమైన ఉత్పత్తి సంబంధాల్లో మార్పులు వస్తున్నా సజీవంగా ఉండటానికి కారణమేమి? అని మార్క్సిస్టు సిద్ధాంత పద్ధతిలో భాగంగా చూచే ప్రయత్నం చేయలేదు. ఒక్క మాటలో చెప్పాలంటే మార్క్సిస్టు సిద్ధాంత చట్రంలోని వైశాల్యం గురించి మొదటి నుంచీ ఆయనకు ఎంత స్పృహ ఉన్నదీ సందేహమే. ఒక క్రమంలోనైనా దాన్ని గుర్తించాలనే ప్రయత్నమేదీ చేసినట్టులేదు. కులం గురించి రాసినప్పుడైనా మార్క్సిస్టు పద్ధతిలోకి వెళ్లి ఆలోచించి ఉండొచ్చు. దళిత ఉద్యమాల ఆకాంక్షలను రాజకీయ దృష్టితో చూచి అందులోని విలువలను గుర్తించాడు. ఆ తర్వాత్తర్వాత ఇట్లా రాజకీయ దృష్టితో చూడ్డం కూడా మానేశాడు. హక్కుల వ్యాఖ్యాతగా విలువల వైపు నుంచి చూచి విలువల విశ్లేషణతో సరిపెట్టుకొన్నాడు.

ఆయన విలువలనే కాదు, మార్క్సిజాన్నీ పరమంగా చూశాడు. ఆమేరకు అప్పట్లో ఆయనకు ఏరకమైన సమస్యా తలెత్తలేదు. అప్పటి సామాజిక మేధో వాతావరణం అట్లా చూడ్డానికి అనుమతిచ్చింది. ఆనాటి సమస్యలకు ఆ పద్ధతి సరిపోయింది. ఇంత పరమంగా చూడటానికి మార్క్సిస్టు ప్రాథమిక సూత్రాలే ఆయనకు సరిపోయాయి. మార్క్సిస్టు ప్రాథమిక పాఠాలకు ఆయన మంచి వ్యాఖ్యాత, ఉపాధ్యాయుడు. సోవియట్, చైనా విప్లవాలనే చారిత్రక యుగంలోభాగంగా మన స్థలకాలాల్లోని ఆలోచనారీతికి బాలగోపాల్ ఉదాహరణ.ఆయన ఆ కాలం రూపొందించిన మార్క్సిస్టు . అయితే 1990ల్లో కొత్త చారిత్రక పరిస్థితుల్లోకి సమాజం తోసివేయబడింది. దాని గురించి మరో చోట చూద్దాంగాని, బాలగోపాల్ భాగస్వామి అయిన వాదవివాదాల్లో కొన్నిచోట్లయినా వెటకారం, వేళాకోళం వల్ల కూడానేమో యాంత్రికత కనిపించేది. మార్క్సిజంపట్ల అవిశ్వాసం కలిగాక ఆయన వాదపద్ధతిలోని లోపాలు మార్క్సిస్టుగా ఉన్నప్పుడు కూడా ఆయనలో ఉన్నవే. మార్క్సిజాన్ని వ్యతిరేకించే క్రమంలో ఆయన వాదశైలివట్ల అభ్యంతరపెట్టినవాళ్లు ఆయనకిది మార్క్సిస్టు పూర్వజీవితం నుండి సంక్రమించినదని చెప్పి ఉండాల్సింది.

1990 తర్వాత మన విప్లవోద్యమంలో చాలా మార్పులు వచ్చాయి. విచిత్రమేమంటే ఈ మార్పుల గురించి ఉద్యమ నాయకత్వంతో సహా సమగ్రమైన విశ్లేషణ ఎవ్వరూ ఇవ్వలేదు. కొన్ని మినహాయింపులుంటే ఉండవచ్చు. తెలుగు సమాజంలో 1980 కాలం విప్లవోద్యమపరంగా స్వర్ణయుగమనీ, ఆ తర్వాత దారి తప్పిందనీ అనే వాళ్లెవరూ దాని గురించి సాధికార విశ్లేషణ ఇవ్వలేదు. బాలగోపాల్ రాసిన కల్లోల కథా చిత్రాలు మొదలైనవి చదివితే ఆ కాలంలో సమాజం ..విప్లవమూ కలగలసిన దృశ్యమూ , దానిలోని సంక్లిష్ట పరిణామాలూ అద్దంలో వలె కనిపిస్తాయి. 90ల తర్వాతి మార్పుల పట్ల నిరసన , అసంతృప్తి తప్ప విశ్లేషణ ఏ వైపు నుండీ రాలేదు. బాలగోపాల్ ఎదుర్కొన్న సంక్షోభం ఇదే. ఉద్యమంలో లోపాలు, ఆచరణలోని సమస్యలు, వ్యక్తుల - వ్యక్తిత్వాల వ్యవహారాలు, వాటి పర్యవసానమైన ఘటనలు విలువల రీత్యా ఆయనకు అపనమ్మకాన్ని పెంచాయి. తన ఆదర్శవాద మార్క్సిస్టు చట్రం ఏరకంగానూ సమాధానం చెప్పలేని ప్రశ్నలు పెరిగిపోయాయి. సోవియట్ యూనియన్ పతనం గురించి ఆయన 1992 దాకా అద్భుత విశ్లేషణ ఇచ్చి ఆ తర్వాత ఆర్నెల్లకే మనిషి, చరిత్ర, మార్క్సిజం వ్యాసం రాశాడు. అంటే బైటికి సోవియట్ యూనియన్ పతనం గురించి రాస్తూ, మాట్లాడుతూ ఉన్నా ఆయనలో మౌలిక సందేహాలు రగులుతూ వచ్చిన ఫలితమే ఆ వ్యాసం. ఉన్నత మానవీయ విలువల స్థాపనకు ఈ మార్గం సరిపోతుందా? ఈ సిద్ధాంతం తగిందేనా? అనే సందేహం బయల్దేరింది. అప్పటికి కూడా ఆయన చారిత్రక భౌతికవాదపు ప్రాథమిక సూత్రాల నుండి లోపలికి వెళ్లే ప్రయత్నం చేయలేదు. తానంత వరకు వినియోగించిన మౌలిక సూత్రాల మీదనే సందేహాలు పెంచుకున్నాడు. బాలగోపాల్ విమర్శించింది పదేళ్లుగా ఆయన సాధన చేసిన మార్క్సిజాన్నే అని గుర్తించకపోతే అసలు ఆయన్ను అర్థం చేసుకోవడం సాధ్యంకానేకాదు. ఆయన పదేపదే చేసిన విమర్శే ఎట్లా చేసుకుంటూ పోయాడో అట్లా ఆయన మీద మళ్లీ అవే ప్రాథమిక సూత్రాల ఆధారంగా ప్రతివిమర్శపెట్టి సంతృప్తి చెందుతాం. అప్పట్లో చాలా మంది అదే పని చేశారు. దీని వల్ల ఏ ఫలితం కలగలేదని ఇప్పటికైనా అర్థం చేసుకోగలిగితే మంచిది. ఆయన విమర్శిస్తున్న మార్క్సిజం మనందరం ఎంతో కొంత సాధన చేసిందేనని ఒప్పుకోకపోతే మార్క్సిజం అంత మాత్రమేకాదని ఎన్నటికీ తెలుసుకోలేం. ఈ ధోరణి ఆయనలో ఏ స్థాయిలో ఉండేదంటే ఫలానాది మార్క్సిజంలో లేదని, ఫలానాది మార్క్సిజం అంగీకరించదని చెప్పేవాడు. నిజానికి వాటిలో కొన్ని మార్క్సిజం అంగీకరించేవే. కొన్నిటికి కువ్యాఖానం చేశాడు.

మార్క్సిజాన్ని ఒక రాజకీయ సిద్ధాంతంగా చూసే అలవాటే మనలో ఎక్కువ. చరిత్ర గమనానికి వర్గపోరాటమే చోదకశక్తి , బూర్జువా రాజ్యాన్ని కూలదోసి కార్మికవరగ్గ రాజ్యాన్ని స్థాపించడం, కార్మికవర్గ నియంతృత్వాన్ని నిర్వహించడం అనే రాజకీయ సిద్ధాంత విషయాలే మార్క్సిజంలోనిప్రధాన విషయాలుగా(మార్క్సిజంలో ఇది కీలక విభాగం) ఉంటూ వచ్చాయి. రాజకీయ, సిద్ధాంత, సాహిత్య సంవాదాలన్నిటికీ ఈ సూత్రాలే మార్గదర్శకత్వం వహించాయి. బాలగోపాల్ కూడా తొలిపదేళ్ల కృషి అంతా ఈ చట్రంలో సాగింది. ఆయన మార్క్సిజాన్ని సామాజిక సిద్ధాంతమని చెప్పి ఉండవచ్చు, ఆ వెలుగులో కొంత ఆలోచించి ఉండవచ్చు, రాసి ఉండవచ్చు. కానీ మార్క్సిజాన్ని ఆయనరాజకీయ సిద్ధాంతంగా, తత్వశాస్త్రంగా గుర్తించినంత సామాజిక సిద్ధాంతంగా చూడలేదని ఆయన ప్రాతినిధ్య రచనల ఆధారంగానే చెప్పవచ్చు. విప్లవోద్యమం పట్ల ఉండే మమేకత వల్లనైతేనేమి, అప్పటికే తానే నిర్వచించి ఆచరిస్తున్న పౌరహక్కుల ఉద్యమం వల్లనైతే నేమి సామాజిక రంగాలపై రాజ్యం పాత్ర గురించి,ప్రజాస్వామిక, మానవ విలువల విధ్వంసం గురించి, ప్రత్యామ్నాయ ఉద్యమాల్లో నూతన విలువలప్రయత్నం గురించి ఆయన చాలా సుబోధకంగా రాశాడు. కానీ మార్క్సిజంలో ఒక అద్భుతమైన సామాజిక శాస్త్రీయ సిద్ధాంతం ఉన్నదని ఆయనకు తెలిసి ఉండొచ్చుగాని ఆ దిశగా ఆయన మేధో కృషి చేయలేదు. మార్క్సిజంలోని చారిత్రకభౌతికవాదం గురించి ఆయన ఏమనుకున్నది ప్రత్యేకంగా ఎక్కడా రాయలేదు. మార్క్సిస్టు

తత్వశాస్త్రం గురించైతే కొంత రాశాడు. ఇది ఒక్క బాలగోపాల్‌కు సంబంధించిన సమస్యే కాదు. 1980ల నాటి ప్రజా ఉద్యమాల ఉత్తేజంతో మార్క్సిస్టు శిబిరంలోకి వచ్చిన ఆలోచనాపరులందరికీ, అట్లా వచ్చి ఉద్యమ వ్యాఖ్యాతలయిన వారందరికీ సంబంధించిన విషయం. బాలగోపాల్ రూపొందిన వరంగల్ , కరీంనగర్ , ఆదిలాబాద్ ప్రజా సంచలనాల నేపథ్యంలో ముందుకు వచ్చిన వారందరికీ వర్తిస్తుంది. ఆ ఉద్యమాల వ్యాఖ్యానంలో, సమర్థనలో , వాటి వెంటనడవడంలో కాళోజీ , కేతవరపు రామకోటి శాస్త్రి లాంటి వాళ్లకు బాలగోపాల్‌లాంటి వాళ్లకు మార్క్సిస్టు సామాజిక సిద్ధాంతం విషయంలో మౌలికమైన తేడా ఎంత ఉన్నది? అనేది చాలా ఆసక్తికరమైన విషయం. ఆ ఉద్యమాలను విలువల చట్రంలో చూచి సంభ్రమానికి గురికావడం వీరందరిలోని సామ్యం. మార్క్సిస్టులనిపించుకున్నవారిలో కొందరైనా తర్వాత్తర్వాత తామూహించని విలువల చట్రంలో ఒదగని అనూహ్యమైన ఉద్యమపరిణామాలు సంభవించి దిగ్భ్రాంతికి గురికావడం గమనించవచ్చు. దీని వల్ల అంతదాకా తాను మార్క్సిజం అనుకున్నదాని మీద విమర్శపెట్టవలసి వచ్చింది. తెగతెంపులు చేసుకోవలసి వచ్చింది.

1993 తర్వాత ఆయన మార్క్సిస్టు రాజకీయ సిద్ధాంత మూల సూత్రాలను ప్రశ్నించడమేగాక, సామాజిక సిద్ధాంతంగా మార్క్సిజానికి సంబంధించిన అనేక ప్రశ్నలు సంధించాడు. నిజానికి ఆయన విమర్శలకు గురైన కేంద్ర అంశం చారిత్రకభౌతికవాదం. అంటే అంత వరకు ఆయన పెద్దగా పట్టించుకోని దాని గురించే ఎక్కువ సందేహాలు, వ్యతిరేకతలు పుట్టుకొచ్చాయి. అయితే ఆయన తన ఆలోచనల చారిత్రక సందర్భాన్ని కనీసంగా కూడా గుర్తించలేదు. గుర్తించి ఉంటే మార్క్సిజం గురించి ఆయన అధ్యయన, అన్వేషణా దృష్టితో వ్యవహరించి ఉండేవాడు. ఆయన కనీసం తన మేలుకొలుపు సన్నివేశాన్ని చెప్పడానికి, వివరించడానికి నిరాకరించాడు. దీంతో బాలగోపాల్‌ను, పనిలో పనిగా మార్క్సిజాన్ని విమర్శించడానికి స్త్రీవాదులకు అవకాశం దొరికింది.కానీ వాస్తవానికి బాలగోపాల్ వాదనలైనా, స్త్రీవాదుల అభిప్రాయాలైనా మార్క్సిజాన్ని సామాజిక సిద్ధాంతంగా డిస్ ప్రూవ్ చేసే ప్రయత్నమేగాని దాని బలమేమిటో ముందు తేలుద్దామని సాగలేదు. సిద్ధాంత అన్వేషణలో ఏకపక్షంగా ఉండకూడదనే పరిశోధనా నియమాన్ని ఇరువురూ పాటించలేదు.సిద్ధాంతకారునిగా బాలగోపాల్ అక్కడ దారి తప్పాడు. దాన్నాయన తర్వాత్తర్వాత 'సంప్రదాయ మార్క్సిజం' మీది విమర్శగా, 'మార్క్సిస్టు లెనినిస్టు' సంప్రదాయం మీది విమర్శగా అభివృద్ధి చేశాడు. మార్క్సిజంలోనే ఉండే ఇతర సంప్రదాయాల అన్వేషణలోకి వెళ్లిపోయాడు. ఈ అన్వేషణ చాలా మంచిదేగాని మార్క్స్, ఎంగెల్స్, లెనిన్‌ల తిరస్కారానికి వాటిని వాడుకోవడం కూడా గమనించాలి.

వీటన్నింటికీ కారణం బాలగోపాల్ మార్క్సిస్టు సంవిధానాన్ని చాలా సింపుల్‌గా అర్థం చేసుకోవడమే. మామూలుగా ఒక నిజనిర్ధారణకు వెళ్లినప్పుడు పైకి కనిపించే ఘటనను అర్థం చేసుకోవడానికి దాని చుట్టూ వ్యక్తావ్యక్తంగా పని చేసిన కారణాలన్నింటినీ శోధించి, అవన్నీ కలిపి ఒక క్రమంలో వ్యక్త ఘటన దగ్గరికి చేరుకున్నాయని అద్భుతంగా ఆయన వివరించేవాడు. మొదట్లో ఈ దృష్టి చాలా ఎక్కువగా ఉండేది. సమగ్రంగా చూడటం... అనేదానికి ఆయన నిజనిర్ధారణ నివేదికలు మంచి ఉదాహరణ. కానీ మార్క్సిజాన్ని ఒక సామాజిక సిద్ధాంతంగా, సంవిధానంగా గుర్తించే విషయంలో మాత్రం ఆయన అంత సమగ్ర దృష్టిని ప్రదర్శించాడని చెప్పలేం.

అయితే 1993 తర్వాత బాలగోపాల్‌లో అంతక ముందుకన్నా తాత్విక సిద్ధాంత లోతు బాగా పెరిగింది. అది అంత దాకా తాననుకున్న మార్క్సిస్టు పద్ధతి మీదికి ఎక్కుపెట్టబడ్డప్పటికీ అందులో ఒక సంకేతం ఉన్నది. రష్యా, చైనా విప్లవాలు, వాటి పతనాల తర్వాత మానవసమాజం చేరుకున్న ఒక కొత్త చారిత్రక దశనూ, అది సృజించిన కల్లోలాన్నీ , దాన్నుండి తలెత్తే అన్వేషణా అవసరాన్నీ బాలగోపాల్ పరిణామంలో చూడవచ్చు. అప్పటిదాకా 20వశతాబ్ది విప్లవాల గురించి, సోషలిస్టు ప్రయోగాల గురించి మనకున్న అనుభవాలు, అవగాహనలు సరిపోవనే వెతుకులాట ఆ సంకేతంలో ఉన్నదనుకుంటే తప్పేమీలేదు. అయితే అందులో ఆయన చారిత్రకభౌతికవాదాన్ని దారి దీపంగా తీసుకోలేదు.

మార్క్సిస్టు పద్ధతి మీద ఆయన ఈ విమర్శలు పెట్టడానికి మన దగ్గర నడుస్తున్న ఉద్యమాలు తాననుకున్న విలువల స్థాపనకు దారితీస్తాయా? అనే సందేహం కలగడంతోపాటు తూర్పు యూరప్ పరిణామాలు కూడా కారణమని చాలా మంది అభిప్రాయపడ్డారు. ఆ పరిణామాలు రాత్రికి రాత్రికి జరిగినవికావని, కూలిపోయింది రివిజనిజమని బాలగోపాలే చాలా సోదాహరణంగా వివరించి ఉన్నాడు. కానీ దానిలో ఒక ముఖ్యమైన సమస్య ఉన్నది. సోషలిస్టు వ్యవస్థకు బైటా, లోపలా(స్వీయాత్మక) ఉన్న శత్రువుల పాత్రను, కుట్రలను వివరించడానికే పరిమితం అది. అదంతా నిజమే. సోవియట్ పరిణామాలును వివరించడానికి సరిపోతుంది. కానీ చరిత్రలో తర్వాత రాబోయే సోషలిస్టు విప్లవాల గురించి, సోషలిస్టు వ్యవస్థల గురించిన ప్రశ్నలను సోవియట్ పరిణామాలు రంగం మీదికి తెచ్చాయి. ఏ చారిత్రక పరిస్థితుల్లో, ఏ సమాజాల్లో ఆ విప్లవాలు, సోషలిస్టు నిర్మాణాలు జరిగిందీ దృష్టిలో లేకపోవడం వల్ల రాబోయే విప్లవాల గురించిన సందేహాలు తలెత్తడం సహజమే. ఇలాంటి ప్రశ్నలయితే ఉదయించాయి గాని వాటి గురించి అన్వేషణ చేయడానికి అవసరమైన మార్క్సిస్టు సంవిధానం బాలగోపాల్ దగ్గరలేదు. కొత్త చారిత్రక ప్రపంచంలో విప్లవాల గురించి, మార్క్సిజం గురించి ఆలోచించి సోషలిజాన్ని సాధించవలసి ఉన్నదనే ఎరుక మార్క్సిస్టు శిబిరం ఇంకా పొందవలసే ఉన్నది. పైన చెప్పిన సందేహాలకు గురికానంత మాత్రాన అలాంటి ఎరుక ఉన్నదనీ, దానికి తగిన సంవిధానం, విశ్లేషణ ఉన్నాయనుకోవడం కూడా అత్యాశే. ఉండింటే తప్పక ఏఏ మారిన చారిత్రక పరిస్థితుల్లో రేపటి విప్లవాలు ఎట్లా జరగబోతాయో చెప్పి సోషలిజం గురించి బాలగోపాల్ ఆరోపణలు నిజం కాదని చెప్పే వీలుండేది. ఎందుకంటే సోషలిజం మీద బాలగోపాల్ విమర్శ అంతా ఆ సమాజంలో విలువల స్థాపన జరగలేదనే. సమస్య విలువల గురించేకాదు, ఆ విప్లవాలు జరిగిన సామాజిక, చారిత్రక స్థితిగతుల అనివార్యత .అయితే విప్లవాల గురించిన మన విశ్లేషణలో భావజాల విశ్వాసం ఉన్నంతగా సామాజిక సిద్ధాంతం పాలు తక్కువే. మన దగ్గర మార్క్సిస్టు అవగాహన విలువల చట్రం మీద నిర్మాణమైనది. దానికి మనకాలం ప్రతినిధి బాలగోపాల్!. ఆ పద్ధతిలో ఎంత లోతుగ విప్లవాల (నడచిన, నడుస్తున్న) స్వభావాలను తరిచి చూస్తే అంతగా బాలగోపాల్ తరహా సందేహాలు కలుగుతాయి. అందుకే ఆయన రాగో గురించి రాస్తూ సోవియట్ యూనియన్ గురించి కూడా రాశాడు.

ఆయనలో అంతులేని వైరుధ్యం యిక్కడే మొదలైంది. విప్లవం ద్వారా సాధ్యంకాని విలువల స్థాపన బూర్జువా ప్రజాస్వామ్యం ద్వారా సాధ్యమవుతాయని నమ్మేదాకా వెళ్ళిపోయాడు. సోషలిస్టు ఆధునిక విలువల నుండి బూర్జువా ఆధునిక విలువల దాకా ఆయన ప్రయాణం సాగింది. పెట్టుబడిదారీ విధానంతో, సోషలిజంతో నిమిత్తం లేని ఆయన విలువల ఆకాంక్షకు మనం విస్తుపోవలసిందే. పెట్టుబడిదారీ విధానంలోని సకల దుర్మార్గాల పట్ల ఆయనకు విపరీతమైన ద్వేషం ఉంటుంది. వాటిని తిరస్కరిస్తూ ప్రజాస్వామికీకరణకు, విలువల స్థాపనకు చైతన్యవంతంగా కృషి చేయాలన్నది ఆయన ఉద్దేశ్యం. బూర్జువా వ్యవస్థలోని, రాజ్యంలోని మంచిని కాపాడాలని, వీలైనంతగా దాన్ని మానవీయం చేయాలని, విలువలతో కూడిన వ్యవస్థగా తీర్చిదిద్దాలనేది ఆయన ఉద్దేశ్యం. ఉద్యమాల ద్వారా వొత్తిడి తెస్తే అది సాధ్యమవుతుందని ఆయన నమ్మకం. కానీ సోషలిజమైన, కేపిటలిజమైనా

వాటి వాటి స్వయం నియమాల ప్రకారం నడిచే సజీవ వ్యవస్థలని, మానవ కర్తృత్వం వల్ల వాటిలో నిరంతర మార్పు జరుగుతుంటుందని అర్థం చేసుకోకపోతే కేవలం విలువల చర్చ మాత్రమే మిగిలుతుంది. అసలు విలువలు గురించిన పరమ భావన ఆయనలో మొక్కగా ఉండి మార్క్సిజాన్ని తిరస్కరించే క్రమంలో మహా వృక్షమైంది. అందువల్ల ఆయన దేన్నయినా అత్యంత సరళంగా అర్థం చేసుకున్నాడు. సోవియట్‌విప్లవానికి, చైనా విప్లవానికి అనుకూలించిన భౌతిక పరిస్థితులను, సోషలిస్టు నిర్మాణంలోవి సామాజిక, చారిత్రక అననుకూలతలను కనీసంగా కూడా ప్రస్తావించపోగా ఆ పరిస్థితుల్లో విప్లవానికి, సోషలిజానికి మార్గదర్శకత్వం వహించించిన మార్క్సిజాన్ని, విప్లవానంతర వర్గపోరాట ఆచరణను విమర్శించి సరిపెట్టుకున్నాడు.

ఆ తర్వాతే ఆయన బూర్జువా ఆధునికతలోని సకల వ్యవస్థల గురించి, వాటి మంచి చెడ్డల గురించి వాటి లోపభూయిష్టమైన పని తీరు గురించి, ముఖ్యంగా విలువల లేమి గురించి చాలా ఎక్కువగా ఆలోచించాడు, రాశాడు. ఆ చట్రంలోపల మంచి సాధించడానికి, విలువలను నిలబెట్టడానికి ఉండే అవకాశాల గురించి ఆలోచించాడు. చివరి పదేళ్ళ ఆయన కృషి అంతా ఈ కోణంలో సాగిందే. తాను నిర్దేశించుకున్న హక్కుల కార్యరంగం వల్లనో, మరెందువల్లనో గాని - బూర్జువా సంస్థలను మానవీయం కావాలంటే పోరాటాలు తప్పనిసరి అంటూనే అదంతా హక్కుల పరిభాషలో రాజకీయ వ్యవస్థ మీద విమర్శకే పరిమితమయ్యాడు. బూర్జువా సమాజాన్ని, అందులోని సంస్థలను సంస్కరించాలన్నా రాజకీయపోరాటాలే మార్గం అనే పట్టింపు బాలగోపాల్‌లో రానురాను పలుచన అవుతూ వచ్చిందా? అని అనుమానం!

అయితే బూర్జువా ప్రజాస్వామ్యాన్ని ఆయన ఏనాడూ యథాతథంగా అంగీకరించలేదని మర్చిపోరాదు. అందువల్లనే ఆయన ఏ అధికార వ్యవస్థనూ అంగీకరించలేదు. రాజ్యలక్షణాలుండే భావనలను ఒప్పుకోలేదు. నిరంతరం రాజ్యయంత్రాంగం పట్ల అసమ్మతిని తెలియజేసేవాడు. ఏ వ్యవస్థకూ లొంగకపోవడం, భ్రమలకు లోనుకాకపోవడం, దేన్నయినా తాను విశ్వసించే విలువల ప్రమాణంలో చూచి విమర్శించడం మొదలైనవన్నీ ఆయన తాత్విక దృక్పథం వల్లనే సాధ్యమయ్యాయి.

బాలగోపాల్ విలక్షణత సారాంశం ఏమంటే - నిత్య ఆచరణ శీలిగా, విలువలకు నిలువెత్తు రూపంగా ఉదారవాద భావనలను తిరుగులేని విధంగా వ్యవస్థీకరించాడు. వర్గపోరాట సంప్రదాయం వల్ల మార్క్సిస్టులు, మార్క్సిస్టు వ్యతిరేకులు అనే స్పష్టమైన విభజన ఉన్న తెలుగు సమాజంలో బాలగోపాల్ ఉదారవాద క్షేత్రాన్ని స్థాపించాడు. 80లలో విప్లవ శిబిరంలోని అవగాహనను, ఆచరణ రూపాలను (పౌర, ప్రజాస్వామిక ఉద్యమాలకు సంబంధించి) వివరించి, విస్తరించిన వ్యక్తి చివరి పదిహేనేళ్లలో ఉదారవాద ఆవరణను, ఆచరణను సృజించి, విస్తరించి దానికి అనుగుణమైన పరిభాషను ,పోరాట రూపాలను, అంతకంటే శక్తివంతంగా తీర్చిదిద్దాడు. బాలగోపాల్‌కు ఉన్న ఆచరణ బలం వల్ల , తద్వారా సంక్రమించిన నైతికశక్తి వల్ల, భావోద్వేగ రహిత కంఠస్వరం వల్ల, సంఘర్షణా పూరిత వైఖరి వల్ల ఆయన వ్యాఖ్యల కోసం సమాజం ఎదురు చూసేది. ఒక్కోసారి ఆయన ప్రదర్శించే ఉదారవాద వ్యాఖ్యలు విప్లవకారులు కూడా అంగీకరించటట్లు ఉండేవి. న్యాయాన్యాయ వివేచనలో ఆయన పాటించే విలువల ప్రమాణానికి అందరూ ప్రభావితులయ్యేవారు. అందుకే తెలుగులో ఒకప్పుడు విప్లవ శిబిరంలోను, దాని చుట్టుపక్కల ఉండేవాళ్ళంతా ఈ ఉదారవాద స్థానంలోకి వచ్చి చేరారు. అట్లాగే పూర్వ మార్క్సిస్టు వ్యతిరేకులు సైతం ప్రజానుకూల వైఖరితో ఉదారవాద ఆవరణలోకి వచ్చి చేరారు.

దీనివల్ల ప్రత్యక్షంగా, పరోక్షంగా ఒక భావన వ్యాప్తిలోకి వచ్చింది. వర్గపోరాటాన్ని, మార్క్సిజాన్ని వదులుకోవడమే ప్రజాస్వామికంగా వ్యవహరించమనీ, ప్రజాస్వామికీకరణలో భాగం కావడమనే సంకేతం ఎల్లెడలా విస్తరించింది. మార్క్సిజం, ప్రజాస్వామ్యం పరస్పరం పొసగని వ్యవహారాలనే వాదన తెలుగు మేధావుల మనో ప్రపంచంలో భాగమైంది. దీని వల్ల జరిగిన నష్టం ఏమంటే - తటస్థ వైఖరికి ఎక్కడలేని ప్రతిపత్తి దొరికింది. ప్రభుత్వం - రాజకీయ పోరాట సంస్థల మధ్యలో ఈ ఉదారవాద క్షేత్రం ఎంత క్రియాశీలంగా తయారై కూచున్నదో ఆశ్చర్యం కలుగుతుంది. సమాజంలో ప్రజల పక్షాన నిలబడే ఉదారవాద బృందానికి చోటు పెరగడం మంచిదే. దాన్ని ఆహ్వానిస్తూనే అది వర్గపోరాటం పట్ల, మార్క్సిజం అనే సామాజిక సిద్ధాంతం పట్ల తీసుకున్న వైఖరి తటస్థ వాదంగా మారిందని చెప్పక తప్పదు. మార్క్సిజం పట్ల, విప్లవోద్యమాలపట్ల తటస్థవాదమే ఇవ్వాల్టి ప్రజాస్వామిక దృక్పథం . బాలగోపాల్ చేసిన తాత్విక ప్రయాణం ఈ ఉదారవాదం పెచ్చరిల్లడానికి దారి తీసింది. మార్క్సిజం స్థానంలో ఉదారవాద బూర్జువా సిద్ధాంతాలకు ఆయన పట్టం కట్టాడు.

దీని వల్ల తెలుగు సమాజం డీ పొలిటిసైజ్ అయిపోయింది. అస్థిత్వవాద ధోరణులు, బూర్జువా రాజకీయాల సరికొత్త వ్యక్తీకరణలు, ప్రపంచీకరణలాంటి అంతర్జాతీయ పరిణామాలన్నిటితో సహా తెలుగు సమాజంలో ఉదారవాద, తటస్థ వైఖరి విస్తరించడంలో, డీ పొలిటిసైజేషన్ పెరగడంలో బాలగోపాల్ పాత్ర లేకపోలేదు. 1980లలో విప్లవ, ప్రగతిశీల చైతన్యం తెలుగు సమాజంలో విస్తరించడానికి, రెండు తరాల యువతీయువకులు ఉద్యమకార్యాచరణలోకి, అవగాహనలోకి రావడానికి, మధ్యతరగతి నుండి ఉద్యమాలకు గొప్ప సంఘీభావం దొరడానికి బాలగోపాల్ పాత్ర ఉన్నదని సగౌరవంగా చెప్తూనే ఈ మాట కూడా చెప్పక తప్పదు.1990లలో వచ్చిన మార్పుల వల్ల విపరీతంగా సంపద పెరగడం, సంపద- అవకాశాలు- అధికారం పునఃపంపిణీ కావాలనే ఆకాంక్ష తలెత్తడం, అదీ ఈ పరిణామాల్లో విడుదలయిన నూతన సామాజికశక్తుల నినాదంగా మారడం వల్ల (ఇందులో ప్రగతిదాయకమైన అంశం లేకపోలేదు) సమాజంలో ఉదారవాదక్షేత్రానికి భూమిక ఏర్పడింది. ఇది విముక్తి అనే భావనలో ఉండవలసిన రాజకీయ తీక్షణతను పలుచన చేసింది. బాలగోపాల్ పరిణామం ఈ రంగస్థలం మీద జరిగింది. అందుకే ఆయన అలాంటి న్యాయమైన ఆకాంక్షలపట్ల ఆ సమూహాలకంటే దృఢంగా నిలబడి మాట్లాడాడా అనేంతగా వాటిలోని హక్కులభావనను వివరించాడు. వాటికి భిన్నమైనవాటిపట్ల , వాటికి నష్టం కలిగించేవాటి పట్ల చాలా కచ్చితమైన వైఖరి ఏర్పరచుకున్నాడు. విప్లవంలోని విముక్తిభావనకు అంతకంతకు దూరం కావడం దీనివల్లే. అట్లాగే వాటికి నష్టం కలిగించే పెట్టుబడిపట వ్యతిరేకత సరేసరి. తదుపరి కాలంలో బూర్జువా రాజ్యం పట్ల ఆయన విమర్శ ఇక్కడి నుంచి వచ్చిందే. ఈ వ్యతిరేకత ఆయన మార్క్సిస్టుగా ఉన్నప్పటి వ్యతిరేకత కాదని గుర్తించడం తేలికే.సమాజంలో ఇన్నిరకాల మార్పులు జరిగిపోతోంటే విప్లవోద్యమం ఏం చేసింది? అనే ప్రశ్న ఎవరైనా వేయవచ్చు. విప్లవోద్యమాల్లోని ప్రాప్తకాలజ్ఞత, మార్క్సిస్టు దృక్పథాన్ని విస్తరించలేకపోవడం, ఆచరణ సంబంధమైన లోపాలు కూడా కారణం కాదా? అంటే వాటినీ ఒప్పుకోడానికి జంక కుండానే బాలగోపాల్‌పై ఈ విమర్శపెట్టవచ్చు.

నిజానికి వర్గపోరాటం మీద, మార్క్సిజం మీద 1980ల మధ్య నుండే అసంతృప్తులు, విమర్శలూ ఉన్నా వాటికి అంత సాధికారత చేకూరలేదు. కారణం ..ఆ వాదనలకు తగినంత సిద్ధాంత స్థాయి, ఆచరణ బలం లేకపోవడమే. బాలగోపాల్‌లాంటి జనరంజకత్వం, జనామోదం లేకపోవడం వల్ల వారి వాదనలు విస్తరించి నిలదొక్కుకోలేకపోయాయి. బాలగోపాల్ విప్లవాన్ని, చారిత్రకభౌతికవాదాన్ని ఎట్లా, ఏ భూమిక నుంచి విమర్శించాలో ఒక దారి చూపినవాడయ్యాడు.

ఉదాహరణకు ప్రజాస్వామిక హక్కుల కంటే, పౌరహక్కుల కంటే మానవహక్కులు సర్వామోదం పొందే , మెప్పుపొందే భావనగా తీర్చిదిద్దే క్రమంలో హింసాహింసల విషయంలో తటస్థ వైఖరి తీసుకొనే చాలా మంది

తయారయ్యారు (ఆయన విప్లవ పోరాటాల మీది అణచివేతను విప్లవాభిమానుల కంటే తీవ్రంగా వ్యతిరేకించిన సందర్భాలున్నాయి. సమస్యల్లా - హింసాహింసలపట్ల ఆలోచనా వైఖరే). మానవత అంటే ఏమిటి ? అనే తాత్విక ప్రశ్న గొప్ప మానవతావాదంగా మారిపోయింది. మానవతావాదానికి చారిత్రక స్పృహ ఉండదు. వాస్తవికతలోని క్లిష్టత గురించి పట్టించుకోదు. వర్గపక్షపాతం ఉండదు. దీని వెలుగులో మానవహక్కుల అవగాహన అత్యున్నత పరమ భావనకు దారితీసే అవకాశముంది. యిదేదో విప్లవకారుల పక్షాన నిలబడేవాళ్ల సంఖ్య తగ్గిందనే ఆందోళన వల్ల చేస్తున్న విమర్శకాదు. తెలుగు సమాజంలోని బహుముఖీన సంక్లిష్ట పరిణామాల్లోని, పోరాట క్రమాల్లోని వాస్తవికతను గుర్తించడానికి ఉదారవాదం, మానవతావాదం, తటస్థవైఖరి ఎందుకూ పనికి రావని చెప్పడానికే.రోజువారీ ప్రజా సమస్యలపట్ల తగిన వైఖరి తీసుకోడానికి , పోరాడటానికి సరిపోవచ్చు. కానీ ఆ సమస్యలన్నీ దేనికది విడిగా ఏదో ఒక కారణం వల్ల తలెత్తినవి కావని అందరికీ తెలుసు. అంటే ఒక మొత్తంలో భాగంగా ఉంటాయి. ఆ మొత్తాన్ని దాని సంక్లిష్టపరిణామాల్లో చూడటానికి పై వాదాలేవీ సరిపోవు.

కానీ మార్క్సిస్టు పద్ధతిలో అన్ని సమస్యలనూ వివరించలేమనే అభిప్రాయం బాలగోపాల్ వ్యక్తం చేసేవాడు. దానికి ప్రతిగా- ఏ విషయంలోనైనా ప్రజలకు ఏది మేలు చేస్తుంది, ఏది కీడు చేస్తుంది అని తేల్చగలిగే పద్ధతిని తయారు చేసుకొని దాని ప్రకారం పని చేయడం ప్రారంభించాడు. దీనివల్ల ఆయనలో పూర్ణత్వ భావన పూర్తిగా ఆవిరైపోయింది.

ఈ అవగాహన ప్రకారం పీడిత సమూహాల కష్టాల గురించి, హక్కుల గురించి ఎంత మాట్లాడినా (ఇవి చాలా అవసరమైనవీ, ప్రజలకు మేలు చేసేవీ) ఈ విశ్లేషణలు వర్గదోపిడీని వివరించగలిగేవి కావు. అట్లా ఉండాలని అట్లా మాట్లాడేవారు కోరుకోరు కూడా. బాలగోపాలైతే అనేక రకాలుగా పీడిత ప్రజలపై అమలవుతున్న దోపిడీ దౌర్జన్యాల గురించి చెప్తూ కూడా వర్గం అనేమాట వాడకుండా చాలా జాగ్రత్త తీసుకొనే వాడు. వాళ్లే భాష వాడుతారనే దానికంటే ..వారి పద్ధతి మీద మార్క్సిస్టు వైఖరి ఏమిటనేది చాలా ముఖ్యం.

పీడిత సమూహాల న్యాయమైన సమస్యల, ఆకాంక్షల గురించిన విశ్లేషణ వర్గవిశ్లేషణ కాజాలదు. దళితులు, మహిళలు, మత మైనారిటీలు, ఆదివాసులు, జాతులు పీడిత ప్రజలే కావచ్చుగాని వారిని ఆ పేరుతో వ్యవహరించడమంటేనే అస్థిత్వ సమూహాలుగా గుర్తించినట్టు. వీరందరి కూడిక కార్మికవర్గంకాదు. ఈ గుర్తింపు ప్రాతిపదిక మీద అణచివేతను, వివక్షను వివరించేమే వర్గ విశ్లేషణ కాదు. ఈ అస్థిత్వ సంబంధమైన సమస్యలు తప్పక పరిష్కారం కావలసినవే. అటాంటి ప్రయత్నమే వర్గపోరాటమనే భ్రమ విప్లవ శిబిరంలో సైతం ఎంతో కొంత వ్యాపించింది. ఆయా గుర్తింపు సమూసమాలను సమూలంగా తుడిచిపెట్టేసే దుర్మార్గపరిణామాలొకవైపు జరిగిపోవడం, వాటి మీద బాలగోపాల్‌లాంటి వ్యక్తి అంకిత భావంతో పని చేయడం వల్ల ఆ వ్యవహారమే వర్గ ఆచరణ అనీ, వర్గపోరాటమనీ, బాలగోపాల్‌తో పరిభాష విషయంలో తప్ప అవగాహనలో ఏ సమస్యా లేదనీ, ఆయన ఇంకో రకమైన మార్క్సిస్టు అనే సమర్థనా స్వరం సరికాదు. ఇందులో బాలగోపాల్ సాధించిన విజయం కనిపిస్తుందిగాని మార్క్సిస్టుల బలం కనిపించదు. మొదటి నుంచి బాలగోపాల్లయినా, మరెవరినైనా వారివారి సిద్ధాంత అవగాహనలపై లోతయిన విమర్శనాత్మక విశ్లేషణ ఇవ్వకపోవడం, వారిలోని బలహీనతలు , పరిమితులు మొత్తం విప్లవోద్యమాల్లో సైతం కొనసాగడం గమనించవచ్చు. దీనివల్ల విప్లవం స్థానంలోకి ప్రజాస్వామ్యం, హక్కులు, సమాన అవకాశాల్లాంటివి పోటీగా వచ్చిచేరాయి.

బాలగోపాల్ రెండోదశ ప్రయాణం మార్క్సిస్టు మూల సూత్రాలమీది అనుమానంగా, విప్లవాచరణపట్ల సందేహంగా మొదలై మార్క్సిస్టు లెనినిస్టేతర మార్క్సిస్టు సంప్రదాయాల అన్వేషణలోకి మళ్లి అక్కడి నుంచి బూర్జువా ప్రజాస్వామ్యాన్ని చేరుకోవడంతో ముగిసిపోయింది. అట్లని ఆయనను బూర్జువా మేధావి అనడానికి మనసొప్పదు.ఆయన మార్క్సిజం నుండి వైదొలగే క్రమంలో చేసిన అన్వేషణను తాను నిర్ధారించుకున్నంత గాఢంగా బైటికి చెప్పలేదు. పూర్తి స్థాయిలో మానవ హక్కుల వ్యాఖ్యాత అయ్యాక గత ఏడెనిమిదేళ్లలో ఆయనలో సిద్ధాంత విముఖత తోడవుతూ వచ్చింది. బహుశా తన ప్రతిపాదనల పట్ల తెలుగు మేధో రంగం తాననుకున్నట్లు సంభాషణ సాగించలేదనే విసుగు కూడా కారణం కావచ్చు. ఆయన తాత్వికంగా బూర్జువా ఉదారవాదానికి, అరాచకవాదానికి మధ్యలో మిగిలిపోయాడు. ఈ రెండింటి ఛాయలు కలగలిసిపోయాయి. ఆయన చేసిన తుది ప్రయాణమిది. దేనికంటే బూర్జువా ప్రజాస్వామ్యంలోని అవలక్షణాలను ఆయన విప్లవకారుల కంటే తీవ్రంగా విమర్శించాడు. దానిలోని ఏ ఆకర్షణకు వ్యక్తిగత జీవితంలో లొంగిపోయిన ఛాయలు కనిపించకపోయినా దృక్పథపరంగా ఆయనకు బూర్జువా ప్రక్రియలపట్ల నమ్మకం పెరిగింది. వాటిని అర్థవంతంగామలుచుకోవాలనే లక్ష్యం ఏర్పడింది. అధికారం, ఆధిపత్యం ఎక్కడ ఉన్నా వ్యతిరేకించాడు. ముఖ్యంగా రాజ్యాన్ని.

చారిత్రకంగా మానవజాతి ముందున్న పెట్టుబడిదారీ విధానం, సోషలిజం అనే రెండు వ్యవస్థల్లో సోషలిజం పట్ల విశ్వాసం పోవడం వల్ల ఆయన కోరుకున్న మానవత, సమానత, విలువలస్థాపన అనేవి పెట్టుబడిదారీ వ్యవస్థలో సాధించవలసిన కర్తవ్యాలుగా మిగిలిపోయాయి. ఆయన చివరి రోజు దాకా అట్టడుగు మనిషి గురించి, వారి హక్కుల ఉల్లంఘన గురించి, పాలకవర్గాలు-ఆధిపత్యశక్తులు -సామ్రాజ్యవాదం కడగట్టు మనిషిని దగా చేయడం గురించి ఆలోచించాడు. సమస్యల్లా ఆయన ఆ అట్టడుగు మనిషిని శ్రామిక వర్గంగా గుర్తించడానికి సిద్ధంగా లేకపోవడమే. ఉత్పత్తి సాధనాల మీది యాజమాన్యం, అదనపు విలువ దోపిడీ అనే వైపు నుండి పీడితులను ఒక వర్గంగా గుర్తించే మార్క్సిస్టు సంవిధానాన్ని ఆయన పూర్తిగా తిరస్కరించడమే. అందువల్లనే కార్మిక వర్గం చరిత్రలో నిర్వహించే పాత్ర పట్ల కూడా సందేహం కలిగింది. సామాజిక సిద్ధాంతకారుడిగా బాలగోపాల్ రెండు దశల ప్రయాణాన్ని , ఆరెంటి మధ్య మొదటి నుండి ఉన్న పోలికలను నిగ్గుదేల్చినప్పుడు ఆయన ఉదారవాది అని తేలుతుంది. మార్క్సిజంలోని పలు సంప్రదాయాల గురించి ఆయనే వివరించి తాను వాటిలో దేనికీ చెందనని కూడా తన భావాల ద్వారా పరోక్షంగా చెప్పుకున్నాడు.సోవియట్ విప్లవం వెలుగులో ప్రపంచమంతా విస్తరించిన మార్క్సిస్టు అవగాహన, పద్ధతులపట్ల, రాజ్యం పాత్ర పట్ల, దాని సారథ్యంలో సాగిన ప్రయోగాల పట్ల తీవ్ర విమర్శ, వ్యతిరేకత చూపినప్పుడు రాజ్య భావనను పూర్తిగా తిరస్కరించినట్టు తేలుతుంది.

ఆయన ఆలోచనా వ్యక్తిత్వం ఇప్పుడున్న సమాజంలో చిన్న చిన్న మార్పులు ఎందుకు, ఎలా అవసరమో, వాటినెలా సాధించుకోవచ్చో స్ఫూర్తినిస్తుంది. అలాంటివేవైనా సాధించే మనుషులు ఎలాంటి విలువలతో ఉండాలో కూడా ఆయన ఒక నమూనాగా నిలిచాడు. మనిషి పరిపూర్ణుడవుతాడా? అసలు పరిపూర్ణ మానవుడు కావడమంటే ఏమిటి? జీవితంలోని ఖాళీలను మనిషి చైతన్యవంతంగా ఎట్లా నింపుకుంటాడు? దీనికి చరిత్రకూ ఉండే సంబంధం ఏమిటి ? అనే తాత్విక ప్రశ్నలు వేసుకొని బహుశా చివరిదాకా కూడా అలాంటి అంతరన్వేషణలో ఉన్న బాలగోపాల్ పెట్టుబడిదారీ సిద్ధాంత చట్రాలను, పరిష్కారాలను తిరస్కరించలేకపోవడం మన కాలంలోని అతి పెద్ద విషాదకర వాస్తవం.

❖